

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КРИВОРІЗЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра української мови

«Допущено до захисту»

Завідувач кафедри

_____ Ж. В. Колоїз

Протокол № _____

« ____ » _____ 2021 р.

Реєстраційний № _____

« ____ » _____ 2021 р.

**ПАРЦЕЛЬОВАНІ КОНСТРУКЦІЇ
У ТВОРАХ ГАЛИНИ ВДОВИЧЕНКО**

Кваліфікаційна робота студентки
факультету української філології
групи УАФ-м-16
другого (магістерського) рівня
спеціальності 01.014 Середня освіта.
Українська мова і література,
додаткової спеціальності –
Мова і література (англійська)
Смушко Валерії Валеріївни

Керівник:
кандидат філологічних наук,
доцент **Вавринюк Т. І.**

Оцінка:
Національна шкала _____
Шкала ECTS _____ Кількість балів _____

Члени комісії _____
(підпис) (прізвище та ініціали)
_____
(підпис) (прізвище та ініціали)
_____
(підпис) (прізвище та ініціали)
_____
(підпис) (прізвище та ініціали)
_____
(підпис) (прізвище та ініціали)

АНОТАЦІЯ

Смушко В. В. Парцельовані конструкції у творах Галини Вдовиченко : рукопис. Кривий Ріг, 2021. 78 с.

У кваліфікаційній праці досліджено структурно-граматичні та функціонально-стилістичні особливості реалізацій парцельованих конструкцій у творах Галини Вдовиченко. Окреслено зміст поняття «парцеляція» та «парцельована конструкція» відповідно до сучасних наукових концепцій, описано реалізації парцельованих членів простого речення, сурядних та підрядних частин складного речення, визначено стилістичні функції парцельованих конструкцій у художньому тексті.

Ключові слова: парцеляція, парцельовані конструкції, парцельований член простого речення, парцелят на рівні складного речення, експресивні функції парцелятів.

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ПРОБЛЕМА ПАРЦЕЛЯЦІЇ В ОСВІТЛЕННІ СУЧАСНОЇ ЛІНГВІСТИКИ	7
1.1. Дефініції термінів «парцеляція», «парцельована конструкція», «парцелят»	7
1.2. Основні підходи до класифікації парцельованих одиниць.....	13
1.3. Стилїстика парцельованих конструкцій	18
Висновки до розділу 1.....	23
РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ПАРЦЕЛЬОВАНИХ КОНСТРУКЦІЙ У ТВОРАХ ГАЛИНИ ВДОВИЧЕНКО	26
2.1. Парцеляція на рівні простого речення	26
2.2. Парцеляція на рівні складного речення	35
Висновки до розділу 2.....	45
РОЗДІЛ 3. ФУНКЦІОНАЛЬНО-СТИЛІСТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ПАРЦЕЛЬОВАНИХ КОНСТРУКЦІЙ	47
3.1. Функціонально-стилїстичне навантаження парцельованих членів речення.....	48
3.2. Функціонально-стилїстичні особливості парцельованих предикативних частин.....	56
Висновки до розділу 3.....	65
ВИСНОВКИ	67
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	70
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	78

ВСТУП

Вивчення семантики, структури та функцій синтаксичних одиниць у конкретних текстових умовах не втрачає актуальності. Сучасні дослідження переорієнтовують акцент з формального аналізу конструкцій на прийоми їх композиції в тексті, добір і спеціалізацію в реальних потребах і напрямках комунікації. Моделювання мовних аспектів-висловлень широко презентує українська постмодерністська література, яка нівелює будь-які догми, порушуючи жанрово-стильову рівновагу. Для реалізації творчого задуму сучасні автори вдаються до різноманітних прийомів, які дозволяють розкрити всі підтексти висловленої думки, підкреслити деталь, виділити важливе. Для таких прийомів належить парцеляція речень: оформлення окремих членів речення чи частини складного речення як самостійної синтаксичної одиниці – найбільш комунікативно-значущого, з погляду мовця, компонента висловлювання. При цьому змінюється актуальне, інтонаційне та структурно-семантичне членування речення.

Парцельовані конструкції в мові художніх творів актуалізують окремі смислові відтінки висловленого, передають авторську оцінку і є засобом експресивного синтаксису. Цим пояснюється інтерес мовознавців до парцельованих одиниць, який особливо активізувався з кінця 60-х років минулого століття. Так, Ю. Ванников у дисертаційній роботі описав структурні типи парцельованих конструкцій, їх логіко-семантичні та експресивні особливості. І надалі вчені різноаспектно підходили до вивчення цього явища: досліджували структуру парцельованих одиниць (Г. Рибаківа, В. Стрельцов), їх комунікативно-експресивні та синтаксичні функції (О. Іванчикова), інтонацію (Р. Лисиченко, Л. Сержан), структурно-семантичні особливості (Л. Ступакова, Л. Рижикова), комунікативно-прагматичні функції (О. Вільчицька, О. Сковородников).

Учені активно досліджували особливості функціонування парцельованих конструкцій у текстах різних стилів. Фундаментальними

працями в цьому плані стали дисертація Л. Конюхової «Явище парцеляції в мові сучасних засобів масової комунікації», а пізніше – дисертація Т. Шевченко «Парцеляція в українському поетичному мовленні другої половини ХХ століття». Наразі науковий дискурс з цієї проблематики представлений багатьма іншими публікаціями. Попри це залишаються нерозкритими аспекти функціонування парцеляції у текстах різних жанрів, потребують вивчення стилістичні можливості парцеляції. Тому дослідження парцельованих конструкцій вважаємо актуальним, оскільки воно дасть змогу глибше збагнути не лише природу актуального членування речень на синтаксичному рівні, а й окреслити умови та особливості використання цих структур у текстах новітньої української літератури.

Отже, **актуальність** обраної теми зумовлена й потребою дослідити синтаксичне явище, при якому межі формальних та інтонаційно-семантичних одиниць мови не збігаються. Актуальним є проблемне питання про умови парцелювання різних типів речень.

Мета дослідження полягає у з'ясуванні структурно-семантичних особливостей парцельованих конструкцій творах Галини Вдовиченко.

Реалізація цієї мети передбачає виконання таких завдань:

- 1) розкрити зміст понять «парцеляція», «парцельована конструкція»;
- 2) визначити підходи до класифікації парцельованих конструкцій;
- 3) схарактеризувати структурно-семантичні типи парцельованих одиниць, виявлених у досліджуваних творах;
- 4) дослідити й описати стилістичні функції парцельованих конструкцій у мові художнього тексту.

Об'єктом дослідження є синтаксис романів Галини Вдовиченко «Тамдевін», «Пів'яблука», «Бора», «Купальниця».

Предметом дослідження є структурно-семантичні та функціонально-стилістичні особливості парцельованих конструкцій у зазначених літературних текстах.

Джерельною базою послужили твори Галини Вдовиченко «Тамдевін» «Пів'яблука», «Бора», «Купальниця», із яких вибрано понад 500 одиниць фактичного матеріалу.

Основні методи дослідження. Основним методом, застосованим у роботі, є описово-аналітичний. Як допоміжні використано зіставний та метод системний аналізу. У ряді випадків використовувались функціональний і структурно-семантичний методи, які дозволили детально розібратись у співвідношенні поверхневої та глибинної структури парцелятивів, в особливостях їх функціонування в мові художнього твору.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що вперше проаналізовано парцельовані конструкції у контексті творів Галини Вдовиченко, визначено стилістичне навантаження парцельованих структур у досліджених текстах, їх роль у вираженні ідеостилію письменниці.

Теоретичне значення кваліфікаційного проекту полягає в перспективі стилістичного дослідження мови, а саме парцеляції як засобу експресивного синтаксису. Отримані результати можуть бути використані при вивченні студентами синтаксису і стилістики сучасної української мови, а також під час написання курсових, кваліфікаційних робіт.

Апробація. Основні тези магістерського дослідження викладені в статті: Булах В. Парцельовані конструкції в романі Галини Вдовиченко «Тамдевін». *Матеріали студентських наукових читань*: зб. наук. праць. Кривий Ріг, 2020. Вип. 7. С. 18–24.

Структура роботи. Магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів та загальних висновків, списку використаної літератури, який нараховує 81 позицію, та списку використаних джерел, що містить чотири найменувань. Повний обсяг дослідження – 78 сторінок, з яких 69 сторінок основного тексту.

РОЗДІЛ 1

ПРОБЛЕМА ПАРЦЕЛЯЦІЇ В ОСВІТЛЕННІ СУЧАСНОЇ ЛІНГВІСТИКИ

1.1. Дефініції термінів «парцеляція», «парцельована конструкція», «парцелят»

Активне функціонування парцельованих конструкцій в сучасному писемному мовленні стала причиною вивчення цього явища в описовій граматиці. Існують пояснення парцеляції як комунікативно-експресивної стилістичної категорії, яка реалізується в сегментовані структури з інтонаційно (а на письмі графічно) відмежованим компонентом чи предикативною частиною на рівні складного речення. Огляд наукової літератури дозволив нам зробити висновок, що парцеляція – явище інтернаціональне, оскільки його досліджували на матеріалі різних мов (української, російської, англійської, французької, німецької тощо).

Оскільки парцеляція була об'єктом багатьох студій упродовж тривалого часу, то на сьогодні існує чимало найрізноманітніших підходів до визначення термінів «парцеляція», «парцельована конструкція», «парцелят».

Ще з 30 – 40-х років ХХ століття почали досліджувати проблему поділу речення на частини, які інтонаційно розглядаються як самостійні речення. Першим дослідником вважають В. Матезіуса, чеського лінгвіста. Згодом, в термінології швейцарського лінгвіста Ш. Баллі, з'являється таке поняття як «дислокація», яке являє собою виділення частини речення в самостійну одиницю [6, с.25].

Російські мовознавці, а саме О. Пешковський та О. Шахматов не вважали за потрібне виділяти згадане синтаксичне явище в окремий термін, оскільки розглядали частини, що відділялись від речення, як неповні пропозиції. Але, завдяки працям лінгвістів Л. Щерби, С. Крючкова і В. Виноградова був уведений у науковий обіг термін «приєднання», який

розуміли як членування цілісної структури речення на кілька інтонаційно-сміслових частин [1, с. 25].

У 1951 році український учений О. Єфремов у праці «Язык Н. Г. Чернишевского» вперше використав термін «парцеляція» та зазначив, що це така стилістична фігура, яка «як би ламає пропозицію на частини, перетворюючи їх в еквіваленти самостійних речень, деформуючи структуру пропозиції своєрідним розстановленням розділових знаків, що порушує загальноприйняті правила» [25, с.78].

З 60-х років ХХ століття членування єдиної структури речення на відрізки стало об'єктом активних досліджень в українському мовознавстві. Так, І. Чередниченко, М. Каранська розглядали відділені компоненти як приєднувальні конструкції, І. Петличний запропонував термін «приєднувально-видільні речення» як різновид таких конструкцій, П. Дудик, П. Коструба стверджували, що це «видільні речення». Отже, парцеляція ототожнювалась із приєднанням або ж розглядалася як частина широко розвинутої системи приєднання [36]. Ототожнення парцеляції і приєднання зумовлено їх двокомпонентним складом та інтонаційною розірваністю реченнєвого цілого, що супроводжується експресивно забарвленою паузою.

Проте, у 80–90-ті роки лінгвісти стали обґрунтовано, на нашу думку, розмежовувати поняття «парцеляція» та «приєднання». Так, наприклад, А. Сковородников зазначав, що це різні синтаксичні явища, які базуються на дії принципово відмінних механізмів побудови мовлення [55, с. 128]. На думку вченого, приєднання – явище статичного аспекту пропозиції, це граматична категорія, що має власне граматичне значення (значення додаткового повідомлення) та власну граматичну форму, виражену спеціальними сполучниками, сполучними словами та іншими формальними засобами. Парцеляція – явище динамічного аспекту пропозиції, це стилістичний прийом, що полягає у відокремленні частини висловлювання, побудованого за моделлю речення, у самостійне висловлювання. Парцеляція

може здійснюватися у простих та складних реченнях різної структури, у тому числі й у реченнях, що виражають приєднувальні відносини [55, с.128].

Заперечує ототожнення термінів «парцеляція» і «приєднання» також А. Загнітко, який вважає, що парцеляція – це мовленнєве членування єдиного системного цілого, а приєднання – це суто мовленнєве доповнення змісту речення [29, с. 306]. Учений розглядає парцеляцію як засіб експресивного синтаксису [29, с. 523].

В. Федонюк стверджує, що приєднання як синтаксична категорія відрізняється від парцеляції і на формально-граматичному рівні, адже суть приєднання полягає в додаванні до речення якогось компонента – члена речення або предикативної одиниці за допомогою спеціальних сполучників, сполучних слів тощо: *та й, та ще, та до того, та на додаток, ще й, а також, і ще, і до того, і притому, і причому, і навіть, і крім того, і також, і до речі, зокрема, наприклад, головним чином* тощо [68, с. 111]. Приєднання належить до моделей побудови висловлювання, зумовлених мовною системою, а отже, є явищем статичного аспекту речення і виступає як один із типів логіко-граматичних відношень.

Парцеляцію ж учені кваліфікують як явище динамічного аспекту речення, а саме авторське виділення частини висловлювання (речення) в самостійне висловлювання, подачі речення у вигляді двох або декількох фраз. Звичайно мовець ставить собі за мету експресивно виділити парцелят [42, с.7]. Визначальним є те, що інтонаційно та комунікативно виділений парцелят не набуває повної самостійності, а залишається у функції члена базового речення або предикативної частини складного речення. Якщо кількість парцелятів обумовлюється структурними можливостями синтаксичної єдності, що розпадається, то число приєднаних компонентів – ситуацією мовлення. Парцельовану конструкцію завжди можна перебудувати в одне синтаксичне ціле, тому що парцеляти завжди зберігають свою синтаксичну залежність. Тобто парцелят є не додатковою конструкцією, а відчленованою частиною вже існуючої структури, у якій

таким чином розмежовано висловлені думки. А приєднаний елемент додається до попереднього речення у вигляді пояснення чи доповнення, він не зумовлена граматичною будовою попереднього речення.

На думку Л. Кадомцевої, «причини парцеляції лежать у сфері семантики, текстового аранжування змісту з метою його виразності при граматичній ускладненості конструкцій – носіїв цього змісту. Однією з причин явища можна назвати також помітну тенденцію сучасного прозового оповідного мовлення до переваги простих речень над складними, тобто до компресії форм при збереженні експресивності змісту (нехай у частковому фрагменті синтаксичного процесу парцеляції)» [35, с.111].

За лінгвістичним енциклопедичним словником, «парцеляція (від франц. *parcelle* – частка) – спосіб мовного уявлення єдиної синтаксичної структури – пропозиції декількома комунікативно самостійними одиницями – фразами» [44, с. 369]. Автори словника стверджують, що мовна парцеляція здійснюється за допомогою інтонації, а на письмі – її графічними показниками – розділовими знаками, а саме: крапкою, знаком оклику або питання. Крім того нерідко використовуються й інші допоміжні способи.

Таку ж позицію щодо досліджуваного явища висловлюють автори українського літературознавчого словника–довідника: «парцеляція (франц. *parcelle* – частина) – фігура мелодики мовлення, в якій частини єдиного речення інтонаційно розмежовуються як самостійні речення (на письмі – розділовими знаками)» [45, с. 524].

Як стилістичне явище розглядає парцеляцію також професор Л. Мацько, яка зазначає, що це «прийом стилістичного синтаксису, що полягає в розчленуванні цілісної змістово-синтаксичної структури на інтонаційно та пунктуаційно ізольовані комунікативні частини – окремі речення» [49, с. 369]. Зокрема, дослідниця зауважує, що зазвичай членуванню підлягає речення складне або досить поширене, унаслідок чого виникають дві частини: одна з них – основна (більша), або базова, а інша – парцелят (менша).

О. Іванчикова, яка під парцеляцією розуміє певний прийом експресивного синтаксису письмової літературної мови, сутність якого полягає у розчленуванні синтаксично зв'язного тексту на інтонаційно відокремлені відрізки, що маркуються крапкою [18, с. 282]. Важливим у цьому формулюванні є визначення парцеляції як прийому писемної мови. Як стилістичний прийом розглядає парцеляцію Л. Конюхова, яка стверджує, що явище парцеляції являє собою подачу речення у вигляді двох або кількох фраз із експресивною метою [32, с. 10].

Слід сказати, що сегментування на рівні мовлення здійснюється за допомогою інтонації, у письмовому тексті парцеляція синтаксичної структури – її графічними показниками – розділовими знаками. Фактично явище парцеляції полягає у виділенні відрізка речення в окрему самостійну частину, яка, однак, не пориває семантичного і структурного зв'язку з реченням. Парцелят не має власної предикативності, модальності, синтаксичного часу, а тому немає статусу самостійної комунікативної одиниці.

Слушно навести думку Л. Кадомцевої: «Причини парцеляції лежать у сфері семантики, текстового аранжування змісту з метою його виразності при граматичній ускладненості конструкцій – носіїв цього змісту. Однією з причин явища можна назвати також помітну тенденцію сучасного прозового оповідного мовлення до переваги простих речень над складними, тобто до компресії форм при збереженні експресивності змісту (нехай у частковому фрагменті синтаксичного процесу парцеляції)» [35, с.111].

Отже, парцеляція – це прийом експресивного синтаксису, який полягає у виокремленні деякої мовної структури із метою змістового виділення, динамізації, увиразнення, експресивізації певного фрагмента висловлення. І такий розподіл пропозиції на структурно-семантичні сегменти (парцеляти) залежить від авторського задуму, його установок у певній змодельованій у художньому творі комунікативній ситуації.

Похідними від терміна «парцеляція» є терміни «парцельована конструкція» та «парцелят». Парцельована конструкція – у широкому значенні містить синтез стрижневої структури та відділених елементів – парцелятів. Така конструкція може складатися як двох, так і більше частин.

Під стрижневою структурою слід розуміти основне висловлювання парцельованої конструкції, тобто базову частину. Цей термін має декілька синонімічних йому назв, які будуть використовуватися нами в роботі, а саме: «базова частина (структура або конструкція)», «вихідне (опорне або структурно основне) речення».

Як зазначає А. Загнітко, парцелятом слід вважати частину простого або складного речення, утворену при його членуванні на декілька висловлень у зв'язку з певною комунікативною ідеєю і винесену на межі синтаксичної структури-речення [29, с. 524]. Парцелят відрізняється від звичайного висловлення головною і другорядною залежністю. Головна залежність – це залежність головних членів парцелята від відповідних членів стрижневого речення. Другорядна залежність виявляється у залежності другорядних членів парцельованих речень від головних і другорядних членів основного речення.

Приєднуємося до думки, що парцелят, або парцельований сегмент – відокремлений від базової частини та залежний від неї на семантичному та синтаксичному рівнях компонент, який «концентрує інформаційно насичене тло і видозмінює структурацію тексту, посилюючи звучання окремих частин» [1, с. 463]. Відносно опорного речення або інших, пов'язаних на семантичному рівні, парцелятів, сегмент може знаходитися у контактній, або дистантній позиції, зазнавати інверсії [29, с. 524]. Парцелят ніби повертає увагу реципієнта на логічно значущу деталь, при цьому граматична перерваність зв'язку виступає як синтаксичний засіб її акцентування.

Аналітичний огляд наукової літератури дає підставу виділити такі визначальні ознаки синтаксичного явища парцеляції: 1) парцеляція – це синтаксичний процес, суть якого полягає у розчленуванні на самостійні

одиниці єдиного синтаксичного цілого, 2) парцельована конструкція складається із парцелята (що містить тему висловлення) та базової частини (що представляє рему). При розгляді парцелятів помітна закономірність – вони залежать від найближчого у контекстному відношенні автономного речення, доповнюючи, уточнюючи, конкретизуючи його зміст. Структура парцелята розкриває зміст основного компонента речення як системи, яке без доповнення її парцелятом втрачає закінченість.

Парцеляція є засобом експресивного синтаксису і полягає в розподілі цілісної змістово-синтаксичної структури на самостійні пропозиції, котрі складаються з базової конструкції та парцелятів (тобто парцельованої конструкції). Парцельовані сегменти граматично та синтаксично залежать від попереднього контексту, тобто від опорного речення, не поривають семантичного і структурного зв'язку з основним висловленням, а лише уточнюють, розвивають його.

Слід зауважити, що смисл базової частини повністю розкривається тільки в складі парцельованої конструкції, що свідчить про семантичний зв'язок базової частини та парцелята: базова частина та парцелят об'єднуються позначенням однієї реальної ситуації. У структурному плані парцеляцію можна визначити як смислове і формальне відокремлення слів, словосполучень, речень, позначуване у тексті крапкою, знаком оклику або питання, це спосіб мовного представлення єдиної синтаксичної структури – речення кількома комунікативно самостійними одиницями – фразами.

1.2. Основні підходи до класифікації парцельованих одиниць

Процес парцелювання охоплює усі типи простих і складних речень, тож в основу класифікацій дослідники здебільшого беруть структурно-граматичні та семантико-граматичні параметри парцельованих одиниць. Оскільки парцельовані конструкції різняться за своєю структурою,

частотністю використання, функціями, ступенем експресивності, то це зумовлює різні підходи до їх класифікацій.

Особливості взаємодії та співвідношення основної структури й парцелята дають змогу виявити критерії для розмежування типів парцельованого членування висловлення й на їх підставі розрізнити відповідні структурні моделі парцельованих конструкцій. Виділяють структурні моделі парцельованих конструкцій, ураховуючи такі загальні ознаки: 1) віддаленість парцелята від опорного слова та основної частини загалом; 2) позицію щодо основної частини; 3) поширеність парцелята; 4) кількість парцелятів у межах однієї конструкції; 5) синтаксичну роль парцелята в межах простого речення.

Наприклад, О. Іванчикова, яка під парцеляцією розуміє певний прийом експресивного синтаксису письмової літературної мови, сутність якого полягає у розчленуванні синтаксично зв'язного тексту на інтонаційно відокремлені відрізки, що маркуються крапкою, виокремлює дві основні групи парцельованих конструкцій:

- 1) конструкції, парцеляція яких структурно спрощена;
- 2) конструкції, парцеляція яких структурно ускладнена.

До першої групи дослідниця відносить парцельовані конструкції, що містять на початку парцелята спеціальне слово – сигнал парцеляції, а також синтаксичні конструкції, що складаються із відносно незалежного граматичного парцелята. До другої групи належать парцельовані конструкції з парцелятом – новим членом. Структури другої групи, на думку О. Іванчикової, характеризуються більшою експресивно-інформативною насиченістю [32, с. 285].

Однак, класифікація парцельованих конструкцій О. Іванчикової, на наш погляд, не відображає чіткої ієрархії структурних ознак, які б слугували основою класифікації; 2) серед названих властивостей не виокремлюється домінанта особливість, яка б визначала емоційно-експресивну насиченість парцельованої конструкції (базової структури та парцелята).

А. Сковородников, визначаючи типологію парцельованих конструкцій за мірою спаяності базової та парцельованої частин, бере до уваги взаємну передбачуваність / непередбачуваність розчленованих компонентів, а також ступінь інтонаційно-сислової та синтаксичної самостійності парцелята у структурі висловлювання. Відповідно до цих критеріїв учений виділяє виділяє сильну, середню і слабку парцеляцію у простій та складній пропозиції [56, с. 281].

Відповідно до цієї класифікації, сильна парцеляція спостерігається в побудовах, єдність яких визначається обома компонентами розчленування, оскільки вони не мають структурної і смислової завершеності. При сильній парцеляції базова структура неспроможна функціонувати без парцелята.

Середня парцеляція реалізується в конструкціях, єдність яких забезпечується лише одним компонентом розчленування (базовою частиною або парцелятом), у якому містяться показники синтаксичної та семантичної незавершеності.

Слабка парцеляція виділяється А. Сковородниковим лише на рівні безсполучникового складного речення, у якому «жодна з частин розчленування не передбачає іншу саме як частину пропозиції» [56, с. 275].

М. Авласевич пропонує класифікацію парцельованих елементів «за ступенем їх залежності від базової структури». Учений виділяє парцельовані конструкції простих та складних речень при чому останні повністю відносить до легкопарцельованих структур [1, с. 20]. Зауважимо, що в цій класифікації, попри її логічну основу, не чітко окреслені критерії визначення сильної чи слабкої парцеляції.

На нашу думку, згадані вище класифікації не є вичерпними. Не досить чітко окреслені поняття «спрощеності», «ускладненості» того чи того різновиду парцеляції, до того ж ступінь залежності парцелята від базової структури іноді не зовсім чітко простежується. Визначаючи критерії класифікації парцельованих конструкцій, варто враховувати всі особливості цього синтаксичного явища сучасної мови: і сутність самого засобу

парцеляції, і синтаксичні зв'язки частин комунікативно розчленованої структури, і ступінь близькості базової структури й парцелята (парцелятів), і ступінь їх емоційно-експресивного забарвлення.

Ю. Ванников, який розглядав парцеляцію через призму комунікативної організації висловлювання, виділяв парцеляцію на рівні простого ускладненого речення та на рівні речення складного. Учений запропонував відповідну класифікацію парцельованих структур:

1. Парцеляція відокремлених членів речення:
  - парцеляція відокремлених означень;
  - парцеляція відокремлених прикладок;
  - парцеляція відокремлених обставин і додатків.
2. Парцеляція уточнювальних членів речення.
3. Парцеляція однорідних членів речення.
4. Парцеляція складного речення [9, с. 47].

Л. Кадомцева вважає, що в основі парцеляції як синтаксичного процесу лежить об'єктивна здатність мови за допомогою прийомів членування тексту здійснювати реалізацію комунікативного завдання. Отже, класифікацію парцельованих конструкцій, на думку вченої, треба здійснювати за ознакою їх функціонального призначення – метою того комунікативного завдання, яке ці конструкції реалізують. З огляду на це, дослідниця виділяє такі функціональні різновиди парцельованих конструкцій:

1. Парцеляція однорідних членів речення
  - а) виразно текстуальні, але не стилістичні ознаки має парцеляція однорідних присудків, якщо вони становлять поширений (понад три) ряд і неоднотипні.
  - б) парцеляція синтаксично однорідних означень;
  - в) парцеляція цілого однорідного ряду.
2. Парцеляція частин потенціальних, внутрішньо складних речень – прийом стилізації під усне мовлення, компресивне, з інтонаційними акцентами [42, с. 112–114].

Крім того, залежно від синтаксичної реалізації парцельовані структури поділяють на: 1) неповні парцельовані конструкції, що виражаються однорідними членами з уточнювальним, пояснювальним або іншим аспектом, 2) власне парцельовані конструкції, що становлять граматично залежні компоненти попереднього речення, один або кілька його другорядних членів.

А. Загнітко вважає, що процес парцеляції охоплює прості і складнопідрядні речення, відповідно сегментовані в результаті цього процесу одиниці вчений пропонує класифікувати за типом парцелята:

1. Парцельований член речення.
2. Парцельовані декілька підрядних частин, об'єднаних в межах однієї конструкції.
3. Парцельована підрядна частина.

Залежно від характеру вираження модальності, парцеляти підрядних частин А. Загнітко поділяє на два розряди: з успадкованою і неуспадкованою об'єктивною і суб'єктивною модальністю [26, с. 203]. Як різновид парцеляції, учений виокремлює хвилеподібну, у якій парцелят є максимально спрямованим на попередню структуру, через те що в останній міститься не тільки стрижневе слово, але й сама атрибутивна сутність парцелята деформується поза основною структурою [29, с. 468].

Л. Конюхова, розглядаючи парцеляцію на рівні простого речення і на рівні складного, вважає, що парцелюванню можуть підлягати не лише складнопідрядні, а й складносурядні та безсполучникові речення [42, с. 9]. Услід за Л. Конюховою парцельовані конструкції поділяємо за типом сегментованого компонента:

- I. Парцеляція на рівні простого речення:
  - парцеляція присудків;
  - парцеляція означень;
  - додатків;
  - обставин.

2. Парцеляція на рівні складного речення:

- парцеляція компонентів складносурядних речень;
- парцеляція компонентів складнопідрядних речень;
- парцеляція компонентів складних безсполучникових речень.

Отже, різні підходи до класифікації парцельованих конструкцій свідчать про те, що наразі недостатньо вивчені особливості структурної організації зазначених структур, не визначена специфіка їх вживання у тих чи тих мовленнєвих стилях і жанрах. Попри це, розробляючи критерії класифікації парцельованих конструкцій, учені намагалися враховувати всі особливості цього синтаксичного явища сучасної мови: і сутність самого засобу парцеляції, і синтаксичні зв'язки частин комунікативно розчленованої структури, і ступінь близькості базової структури й парцелята, або ж низки парцелятивів, і ступінь їх емоційно-експресивної насиченості.

1.3. Стилїстика парцельованих конструкцій

Парцеляція, як засіб актуального членування, широко використовується в усному розмовному мовленні, проте дуже часто вживається і в різних стилях літературної мови, зокрема в художній літературі та публіцистиці, зберігаючи при цьому за собою певний розмовний характер. Отже, як комунікативно-експресивний прийом уснорозмовного мовлення парцеляція в текстах художніх, наприклад, стає стилістичним прийомом, категорією експресивного синтаксису, для якої мова виробляє певні синтаксичні засоби втілення.

Наприклад, О. Іванчикова, вважає, що основна роль парцеляції – функція експресивного виділення тієї чи тієї частини висловлення [32, с. 290]. З метою акцентування найбільш суттєвих деталей зображуваного парцеляція за допомогою непередбачуваної паузи може створювати ефект уповільненого кадру або враження динамічного перебігу подій.

Багато дослідників вважають, що парцеляція виконує у своєму

стилістичному плані дві основні функції, а саме: змістопідсилювальну та ритмомелодійну; також виокремлюють функцію видільну (або постійну). А. Квятковський стверджує, що метою парцеляції є надання мові інтонаційної експресії шляхом її уривчастого проголошення [37, с. 196]. На думку Л. Кадомцевої, парцеляція речень, тобто їх членування, є виключно явищем тексту: «Парцеляція – явище функціональне, виражене в тексті як прийом його композиції, упорядкування і стилізації» [35, с. 111].

Розглядаючи парцеляцію з позицій теорії актуального членування речення, дослідники вбачають у ній засіб створення у висловленні нового самостійного рематичного центру або кількох таких центрів. Ця видільна функція парцеляції є основною, бо відтворюється за умови будь-якої текстової реалізації парцельованого речення. Крім того, О. Сковородников, досліджуючи особливості функціонування парцельованих конструкцій у художніх текстах, виділяє ще зображальну, експресивно-граматичну та характерологічну функції зазначених структур.

Л. Мацько та О. Мацько пояснюють і характеризують виникнення цього експресивного явища таким чином: оскільки під час безпосередньої розмови неможливо продумати все наперед, а в мовця виникає потреба інтонаційно виділити частини, розширити або уточнити структурно основне речення, через те і з'являється парцеляція. У художній мові її використовують для створення стилістичних ефектів живомовності, невимушеності, спонтанності спілкування [48, с. 164].

Стилістичний акцент у парцельованій конструкції робиться саме на парцеляті. Він підсилює інформаційний зміст базової частини, підкреслює її значущість, концентрує увагу читача на експресивній виразності тексту, увиразнює її в емоційному плані, а саме: передає психічний стан людини, послідовність її думок і сприйняття навколишньої дійсності, та відображує конкретне авторське ставлення до певного предмета, явища, стану тощо.

Дослідники зазначають, що використання парцельованих конструкцій можливе: в описах для зображення обставин дії, актуалізації окремих

деталей; для передачі емоційно-психічного стану персонажа (особливо, це характерно для внутрішнього монологу); для ритмізації прози, створення в читача ефекту «присутності», безпосередності відчуттів, на які зорієнтоване зображення [11, с. 164–165]. Крім того, потужною є оцінна функція парцеляції, яка може бути використана як засіб позитивної, так і негативної характеристики.

На нашу думку, потрібно згадати і про функціонально-стильову класифікацію парцельованих конструкцій, запропоновану А. Загнітком. Учений зазначав, що в разі парцеляції складнопідрядного речення, у якому підрядна частина має другорядне смислове навантаження, тоді мова йде про парцелят з відносно ненавантаженим смисловим планом. У цьому випадку парцельований сегмент залежить від базової конструкції. Коли ж підрядна частина інформативно навантажена, тоді утворюється парцелят зі смисловою незалежністю, хоча у формальному плані він все ж зберігає залежність [29, с. 527].

Парцелюватися може і складносудрядне речення з сурядними детермінантами, які зазвичай використовують задля фокусування уваги читача на значущості наступного повідомлення. Експресія таких побудов обумовлена значною мірою самою парцеляцією, самим ефектом підкреслення неочікуваного, непередбачуваного елемента.

Важливу роль відіграють у стилістичному плані кількість та обсяг парцельованих речень. Певну напругу, схвилювання, нагнітання передають речення, в яких об'єднано декілька однорідних парцельованих конструкцій. Зазвичай для одиничних парцельованих речень більш характерна функція супроводу стрижневої структури, її конкретизації, уточнення, підтвердження думки базової частини, яка містить певні проблемні питання. Наявна й функція нагнітання, але за умови поєднання кількох однорідних присудків. Характерна і підсилювальна функція, якщо мовець використовує у парцеляті синоніми до слів, що знаходяться у висхідному реченні [24, с. 121].

Додаткова актуалізація парцельованого сегмента також здійснюється за допомогою «затвердження через заперечення», коли новий елемент вводить через протиставлення іншому, суміжному поняттю. Протиставлення може проводитися не тільки на рівні пари «базовий компонент – парцельований сегмент», але і всередині самого парцелята. Найчастіше зіставляються слова одного семантичного плану. Саме семантична близькість дозволяє розташувати їх на одному рівні зіставлень, а відмінність у значеннях дає можливість реалізувати цей факт нерівності для посилення.

Якщо зміст парцелята логічно непередбачуваний, не виходить зі змісту стрижневого речення або, більш того, суперечить очікуваним висновкам, досягається ефект «обманутого очікування». Подібний ефект виникає і при поєднанні у парцельованих сегментах неоднорідних понять.

Лише небагато парцельованих конструкціях виконують поширювальну функцію, яка слугує задля розвантаження складного, об'ємного висловлювання, полегшення його сприйняття. У художньому мовленні повтор елементів і великої кількості детермінантів слугуює для створення атмосфери міркування, імітації повільного перебігу думки.

Парцеляція нерідко виконує аргументативно-видільну функцію, тобто виділяє ті частини висловлювання, які беруть участь у розвитку аргументативної лінії тексту, підсилюють переконуючий початок публіцистичного тексту. Однак, у художніх текстах парцелят відіграє важливу роль у передачі підтекстової інформації. Особлива роль підтексту – створення ефекту однозначного сприйняття, окреслення асоціативних образів.

Слід зауважити, що вагому роль у стилістичному плані відіграє пауза між базовим компонентом і групою парцелятів. Саме вона увиразнює значущість подальшої додаткової інформації, що міститься у парцельованому сегменті, zarazом інформує нас про схвильований, розгублений стан людини, коли та через силу добирає слова. Принципово блискучої функції конкретики

пауза проявляє при імітуванні чужого мовлення. Узагалі, таке відмежування допомагає читачеві краще пізнати емоційно-почуттєвий світ героя, його стан. Парцельований сегмент за допомогою довгої паузи може надати навіть певну інформаційну довідку щодо характеристики людини, її особливостей, характеру [9, с. 2].

Загальновідомим стає той факт, що парцельовані конструкції доволі часто зустрічаються в художніх та публіцистичних текстах, проте найхарактернішим їх вживанням все-таки є усне розмовне мовлення. Можна зробити припущення, що явище парцеляції з'явилося під впливом розмовного синтаксису на писемне мовлення, що спричинило відхід від класичних, синтагматично вивічених синтаксичних конструкцій з відкрито вираженими підрядними зв'язками та відносною закінченістю граматичної структури.

Мацько Л. І. та Мацько О. М. визначають таке стилістичне призначення парцеляції в художніх текстах:

- 1) в описах для зображення обставин дії, актуалізації окремих деталей;
- 2) для передачі емоційно-психічного стану персонажа;
- 3) для конкретизації змісту базової частини вислову;
- 4) для ритмізації прози, створення в читача ефекту «присутності» [48, с. 165].

Т. Шевченко основною функцією парцеляції в художньому тексті вважає видільну, а також називає такі функції: зображальну, експресивно-граматичну та характерологічну. Остання, на думку дослідниці, активізується в прозовому мовленні, на відміну від усіх інших, які є продуктивними як у прозових, так і в поетичних текстах [73, с. 5].

Стилістичний акцент ставиться на парцеляті, завдяки якому підсилюється зміст базового речення та ритмомелодика. Але крім цього, парцельовані сегменти ще мають досить широкий спектр інших стильових функцій.

Отже, парцеляція має значення виразно функціонального

стилістичного прийому організації оповіді, типізується, активізується насамперед у художньому стилі. Причини парцеляції лежать у сфері семантики, текстового аранжування змісту з метою його виразності при граматичній ускладненості конструкцій – носіїв цього змісту. Однією з причин явища можна назвати також помітну тенденцію сучасного прозового оповідного мовлення до переваги простих речень над складними, тобто до компресії форм при збереженні експресивності змісту.

Парцеляція є найпродуктивнішим і найяскравішим в емоційному плані засобом увиразнення, виділення думки, бо до об'єктивної інформації, закладеної в структурі речення, додається авторська оцінка. Як прийом експресивного синтаксису, парцеляція використовується з певною авторською настановою: викликати в адресата відповідну оцінку зображеного, звернути увагу на певні деталі. Тобто цей прийом є ще й засобом актуального членування речення-висловлення.

Висновки до розділу 1

Підсумовуючи все вище викладене, можна стверджувати, що парцеляція – це експресивне стилістичне явище, яке являє собою розподіл цілісної змістово-синтаксичної структури на самостійні пропозиції, що складаються з базової конструкції та парцелятів. На сьогодні немає жодних сумнівів, що термін «парцеляція» не ототожнюється з терміном «приєднання».

Термінологічним базисом для роботи стали: парцеляція, парцельована конструкція, парцелят. Парцельована конструкція – це синтез стрижневої структури та парцелятів. Базова структура – основний зміст висловлювання. Парцелят, або парцельований сегмент – відокремлений від базової частини та залежний від неї на семантичному та синтаксичному рівнях компонент, який концентрує інформаційно насичене тло і видозмінює структуру тексту, посилюючи звучання окремих частин.

Парцельовані сегменти граматично та синтаксично залежать від опорного речення, не поривають семантичного і структурного зв'язку з основним висловленням, а лише уточнюють, розвивають його. Оскільки метою парцельованих конструкцій є надання мові інтонаційної експресії шляхом її уривчастого проголошення, задля цього мовці використовують під час промови між базовим компонентом і групою парцелятів паузу, що увиразнює значущість подальшої додаткової інформації, що міститься у парцельованому сегменті та разом виконує й інші стилістичні функції.

Парцеляція широко використовується в усному розмовному мовленні, проте дуже часто вживається і в різних стилях літературної мови, зокрема у художній літературі та публіцистиці, зберігаючи при цьому за собою певний розмовний характер.

В основу дослідження фактичного матеріалу покладаємо визначення парцеляції як прийом стилістичного синтаксису, що полягає в розчленуванні цілісної змістово-синтаксичної структури на інтонаційно та пунктуаційно ізольовані комунікативні частини – окремі речення. З огляду на це, явище парцеляції у контексті творів Галини Вдовиченко вважаємо доцільним розглядати і на рівні простого речення, і на рівні складного речення.

Стилістичний акцент у парцельованій конструкції робиться саме на парцеляті. Останній підкреслює значущість інформаційного тла, наданого у базовій частині, концентрує увагу читача на експресивній виразності тексту; передає емоційний стан людини, послідовність її думок і сприйняття навколишньої дійсності; відображує конкретне авторське ставлення до певного предмета, явища, стану тощо. Парцеляти також можуть слугувати для створення атмосфери міркування, імітації повільного перебігу думки.

Важливу роль у парцельованих структурах відіграє пауза, регламентована крапкою в писемному мовленні. Отже, ця пауза між базовою частиною і парцельованим компонентом (чи групою парцелятів) підкреслює важливість подальшої інформації, готує адресата до сприйняття

актуалізованого смислу. У конструкціях з прямою мовою за допомогою парцеляції може стилізуватися індивідуальне мовлення літературних персонажів, а в структурах невласне прямої мови – їхній психо-емоційний стан.

Важливе значення мають кількість та обсяг парцельованих речень у стилістичному плані. Зазвичай речення, у яких об'єднано декілька однорідних парцельованих конструкцій передають певну напругу, схвилювання, нагнітання. Для одиничних парцельованих речень більш характерна функція супроводу стрижневої структури, її конкретизації, уточнення, підтвердження думки базової частини, яка містить певні проблемні питання, аргументативно-видільна та підсилювальна функції.

Лінгвостилістика визначає такі основні функції парцеляції: зображення обставин дії, актуалізації окремих деталей; оцінна; передача емоційно-психічного стану персонажа; конкретизація змісту базової частини вислову; ритмізація прози, створення в читача ефекту присутності.

РОЗДІЛ 2

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПАРЦЕЛЬОВАНИХ КОНСТРУКЦІЙ У ТВОРАХ ГАЛИНИ ВДОВИЧЕНКО

2.1. Парцеляція на рівні простого речення

Зібраний фактичний матеріал дає підставу стверджувати, що парцелюванню підлягають усі члени речення. Залежно від того, яка частина конструкції виноситься в парцелят, змінюється актуальне членування виразу і відбувається переакцентуація всього фрагмента тексту. На можливості парцеляції будь-якого члена речення суттєво впливає його позиція, яка може бути вакантною (за відсутності однорідних членів речення) або дублюючою (за їх наявності).

Парцельовані головні члени речення, як правило, виконують дублюючу функцію. Аналіз зібраного фактичного матеріалу дає змогу зробити висновок, що парцеляція підметів – не є поширеним прийомом ідеостилу Галини Вдовиченко. При парцеляції підметів актуалізованим виступає суб'єкт дії, при цьому парцелятами можуть виступати як прості, так і складені підмети. Наприклад:

Натомість я знала: зараз йому здавалося, що його хочуть принизити привселюдно відсутністю уваги. І хто?! Обслуговуючий персонал! (4, с. 18);

– От ви зараз говорите, а у мене перед очима та ваша робота, де жіноче крісло у кабінеті лікаря, але є у ньому щось від трону. Оксамитове сидіння... Інструменти гінеколога на золотій подушці... (4, с. 25);

Цього разу у кімнаті нагорі чекає на неї дерев'яна пташка. Гордій зробив. Іграшка з секретом (1);

Хмари теж дивилися на мене. І модрини з ялівцем (4, с. 53).

Типовими є моделі, у яких один із однорідних підметів залишається в базовій частині, а інші (два чи три) виносяться в парцелят. Достатньо продуктивно членуються побудови з узагальнювальним словом та рядом

однорідних підметів, що відокремлюються від основного утворення. Наприклад:

Вздовж порожніх високих прорізів колишніх вітрин де-не-де збереглась витончена ліпнина – рослинні мотиви, типовий мотив львівської сецесії. І звалище битої цегли за ними, втрамбованої згори землею, і тонкі дерева, що пнуться вгору з напівзруйнованих мурів (1);

Що тобі дати? Вибирай. Є жіночий роман. Детектив. І ще довідник з лікарських рослин (1);

Моє творче псевдо – це спільний бренд, торгова марка. За нею – кілька художників. Майстер і підмайстри... (4, с. 28);

Досягти оптимального ступеня смислового потенціалу допомагає парцелювання присудків, які виступають однорідними до присудка базової частини. Наприклад:

Його реакція була такою ж, як учора, коли вона вийшла з купе з гаманцем: він усміхнувся. І побажав їй хорошого дня (2, с. 25);

Дім зблиснув окулярами вікон їй навздогін. Ніби іронічно посміхнувся (1);

– Таке враження, що я загарбник, а це – контрибуція. Чи анексія (1);

Марина усміхнулася. А тоді вибухнула сміхом (2, с. 35);

Роберт допоміг сестрі за вільним комп'ютером, переконався, що все гаразд. І зник за дверима (2, с. 46).

Парцельовані конструкції з однорідними парцельованими присудками залежно від лексико-семантичних особливостей останніх можуть виконувати різне навантаження. Так, однорідні присудки-парцеляти, які належать до одного семантичного класу слів, сприяють уточненню, конкретизації першої частини висловлення, наприклад:

Луїза спочатку зауважила з подивом, згодом переконалася, що це не випадковість, а прояв характеру. А потім закохалася, як десятикласниця (3);

*Був би на місці Коня якийсь інший Кінь – так би і сказала. **А тут роззубилася, як дівчисько...** (3);*

*Мовчання між ними ніколи не було стіною. **А тепер стало** (1);*

*Олег прокинувся на світанку і не одразу пригадав, що поспішати йому тепер нікуди. **Лежав із заплющеними очима** (2, с. 132).*

У наведених вище реченнях парцельований простий дієслівний присудок доповнює значення присудка основної частини. Зауважимо, що в досліджених романах Галини Вдовиченко конструкції з парцельованими простими присудками відзначаються високою частотністю функціонування. Логічно акцентований, віднесений в позицію речення, присудок-парцелят у таких структурах зберігає зструктурно-семантичну залежність від базової частини завдяки координації з підметом. Розглянемо ще приклади:

*Юнак, побачивши перед собою щось темне – теля чи пса – сповільнив енергійну ходу. **Зупинився** (4, с. 6);*

*Сваримося весь час. **Або мовчимо** (4, с. 75);*

*Вже краще ресторанних відвідувачів забавляти, аніж у вогні згоріти. **Чи зотліти в stodолі серед мотлоху** (4, с. 93);*

*Аж раптом з мочарів почувся крик – переляканий, на одній ноті. **І – обірвався** (4, с. 181).*

Як свідчать наведені приклади, парцельовані присудки можуть поєднуватися з базовими частинами за допомогою сурядних сполучників, які допомагають згладити різкість мовного розриву, сприяють ритміко-мелодійному вирівнюванню висловлювань.

Присудок може відчленовуватися від базового утворення разом із залежними другорядними членами речення – групою присудка, внаслідок чого утворюються парцельовані цілісні семантичні блоки,. Наприклад:

*Ірина у стосунках із чоловіками не терпіла монотонності й половинчастості, як Луїза з місяцями роботи. **І легко ставила крапку у відносинах, наступного ж дня відчуваючи готовність до нового пошуку** (3);*

Ігор Курич розрахувався за банківські позики і знову вклав гроші – тепер уже у земельні ділянки в Карпатах зі старими порожніми хатками із забитими дошками вікнами. А решту грошей витратив на добудову та внутрішнє облаштування свого будиночка в Зубрі (3).

– Хотіла б переконатися, що цілковита гармонія між чоловіком та жінкою можлива. І може тривати довше, ніж кілька хвилин... чи кілька годин (3);

Кум ще трохи постояв нерухомо й слухняно узявся за козячу шию. Відступив, визнавши мою першість (4, с. 118);

Бо повинен стати для вовків своїм, без запахів цивілізації та вогню, гасу, тепла... Людиною зі зграї (4, с. 126);

А що для мене найнеобхідніше? Зараз? Навести лад у торбинці (4, с. 12);

Руда вгодована красуня, ремігаючи трав'яну жуїтку, хитнула головою, немов хотіла зігнати рогом докучливого тедзя зі спини. Ще й хвостом енергійно махнула (4, с. 12).

Парцельований присудок переважно має значення доповнення, уточнення. Він же сприяє розвантаженню фрази, бо піддається подальшому поширенню у новій фразі, як-от у прикладах:

– А тепер – сюрприз! – пошепки оголосила я, показавши Марійці на бамбетель під стіною: сідай, мовляв. Вона сіла. Дивилася на мене дитячими очима (4, с. 45);

Він швидко наздогнав тих, які пили помалу, але щодня. І впевнено їх обійшов, опинившись далеко попереду у змаганнях з «літрболу», як сам казав (4, с. 59);

Вже краще ресторанних відвідувачів забавляти, аніж у вогні згоріти. Чи зотліти в stodолі серед мотлоху (4, с. 93);

Аж раптом з мочарів почувся крик переляканий, на одній ноті. І обірвався (4, с. 181).

Таким чином парцеляція сприяє легшому сприйняттю контексту читачем чи слухачем, робить висловлювання чіткішими, виразнішими.

Активно парцелюються в досліджуваних текстах і другорядні члени речення, з-поміж яких схильні до парцелювання однорідні та відокремлені члени речення. Цьому сприяє їх відносна самостійність у реченнєвій структурі та особливість їх лексичних зв'язків.

Нами виявлено високу частотність парцелювання узгоджених і неузгоджених означень. Найпростіше парцелюються ті означення, в яких означуване слово, що міститься в базовій частині, не має інших означень, крім парцельованого:

*Моє творче псевдо – це спільний бренд, торгова марка. За нею – кілька художників. **Талановитих, але невідомих** (4, с. 18);*

*Твій чоловік готує виставку, відкриття призначив на старий **Новий рік. Невелику, та все ж...** (4, с. 209).*

*Одного разу розповів мені про винайдений ним принцип сполучених посудин: коли поруч п'яніють інші, у того, хто не п'є, теж виникає стан сп'яніння. **Штучного** (4, с. 54).*

Особливою експресивністю вирізняються парцельовані однорідні означення, які утворюють градаційні ряди. Наприклад:

*Жінка була доволі огрядна, висока, русява. **І дуже приваблива** (3);*

*Сади обтяжені яблуками і сливами. **Сині такі, повні і соковиті...** (4, с. 40);*

*Вирушаючи до вовків, я брав із собою лише свободу. **Від усього. Від почуттів, прив'язаності, любові, дружби, слів, обов'язків...** (4, с. 184).*

Відсегментовані означення містять додаткове повідомлення про предмет, виражений означуваним словом-іменником, характеризують його. Завдяки цьому актуалізована ознака виноситься на перший план. Парцельовані означення за своїм морфологічним складом не відрізняються від не парцельованих, але відзначаються високим ступенем експресивного забарвлення.

Для відтворення емоційного стану персонажа, його внутрішнього мовлення використовуються парцельовані структури, у яких у позицію комунікативної одиниці відділяються кілька членів речення, наприклад, означення і підмет (дистантно):

Дім у спадок.

Від незнайомої людини.

Господи, дім! Дім, чорт забирай! (1);

Емоційність посилюється окличною інтонацією.

На відміну від означень, у додатків виявляється набагато менша здатність до відокремлення у фразі. Це, очевидно, можна пояснити тим, що, на відміну від інших другорядних членів, додаток інколи є обов'язковим компонентом речення, тому або взагалі не парцелюється, або в базовій частині залишається один із семантично однорідних додатків, а інші відходять у парцелят.

Парцелюються прямі додатки, часто однорідні, як наприклад:

*– Чого б це? Він визнавав за мною свободу слова. **І волевиявлення** (3);*

*Я знайшла свій...режим, чи що... Свій **ритм** роботи (4. с. 84);*

*І лише після цих приготувань розкласти на пожмаканий газетний папір у звільненій печі тоненькі тріски. Зверху – **поліція** (4, с. 52);*

*Але нині грибів не видно. **І супутників** моїх також (4, с. 109);*

У поданих реченнях парцелюються додатки, виражені іменниками у формі знахідного та родового відмінків без прийменника. При цьому, як правило, прямий додаток залишається в базовій частині, а один або кілька додатків винесені в парцелят.

Єдиним семантичним блоком виступають парцельовані додатки (прямі і непрямі), поширені залежними компонентами. Наприклад:

*Ігор знову стояв у дверях. **Зі штопором і пляшкою відкоркованого вина**: він зазвичай давав вину «подихати» з півгодини перед тим, як розлити його у келихи (3);*

*Відсутність двох тістечок і справді виявилася настільки малопомітною, що ми витягнули з солодкої шеренги ще й трубочку. А потім – кошичок із пірамідкою бeze. І ще – **прямокутник листкового торта...*** (4, с. 49);

*Принесіть нам, будь ласка, пляшку. **І трохи сиру... з голубою пліснявою...*** (3).

Отже, конструкції з парцельованими додатками конкретизують, уточнюють, доповнюють зміст базової частини, окреслюють об'єктну спрямованість предиката.

У творах Галини Вдовиченко високою частотністю відзначаються парцельовані обставини, виражені одиничними прислівниками, іменниками в непрямих відмінках:

Подивилась на подругу, пояснила:

*– Мене відпустили. **До завтра** (1);*

*– Я це прочитав і подумав: людині неодмінно стає легше, коли вона повертається у світ своєї душі. **Неодмінно** (1);*

*– Якби не ви, довелося б мені сидіти у пастці до наступного вівторка, – спробувала усміхнутись Бора і додала: – **Чи середі** (1);*

*У залі нікого не було. **Жодної жінки** (3);*

*Але нині грибів не видно. **І супутників моїх також** (1).*

Комунікативною значимістю та експресивним забарвленням відзначаються поширені парцельовані обставини, які характеризують процесуальну дію чи стан, виражені предикатом, і презентують згорнуту пропозицію у семантико-синтаксичній структурі речення. Ці парцеляти відзначаються розгалуженістю значень і різними засобами вираження. Наприклад:

*Які щасливі люди тут живуть, он за тими вікнами триповерхового будинку небаченої краси. **І за всіма сусідніми – теж. В усіх цих будинках*** (2, с. 26);

*Вікно кімнати за дверима праворуч виходило на долішню частину вулиці, на освітлені вікна нового особняку зі слідами нещодавно завершеного будівництва на подвір'ї. **На новий, стилізований під старовину віз на газоні із трьома кошиками хризантем у світлі садового ліхтаря** (1);*

*Я навіть відчув однієї миті, що хотів би бути тут разом із вами. **У такому собі Ноєвому ковчезі (пам'ятаєш, як ми бавились у потерпілих у всесвітньому потопі?)** (1);*

*Він вирушив у подорож. **На велосипеді. Поклавши собі за десять років проїхати не менше ста країн світу** (1).*

*Вони закричали одночасно, у два голоси: високим фальцетом – жінка, і низьким хриплим зойком – Бора. **Ефектним злагодженим дуєтом** (1).*

Активно використовуються у досліджуваних творах конструкції з парцельованими обставин (місця, часу, міри, ступеня, причини, мети, умови та допустовості) у постпозиції.

Так, обставини способу дії, виділені в структурно самостійні синтаксичні одиниці, є логічно актуалізованими. Таким чином автор твору звертає увагу читача саме на семантико-стилістичне наповнення парцельованих компонентів: на перший план виступає не сама дія, а спосіб її здійснення. Наприклад:

*Провінційна гусяча звичка – ходити у сутінках посеред дороги. **У непохитній впевненості, що водії тебе бачать здалеку...** (4, с. 36);*

*Люблю такі блаженні ранкові хвилини, коли можна потішити себе філіжанкою запашної кави із книжкою у руках або споглядаючи, що діється за вікном. **Або розмовляючи з подругою ні про що** (4, с. 51);*

*Вони не завжди могли розрахувати силу грайливого покусування, часом настільки захоплювалися грою, що доводилося приводити до тями злим окриком. **Або енергійним щиглем в кінчик носа** (4, с. 131).*

Обставини способу дії, які піддаються парцелюванню, підкреслюють якість дії, стану, ознаки та спосіб їх вияву, а парцельовані обставини місця спрямовують увагу читача на місце дії. Наприклад:

Прочитав мою думку. Так, ніби я вголос це запропонував (4, с. 152);
А трохи далі – притрушені опалим листям острівці бузкового кольору.
Крокуси! Весняні гірські квіти. Просто під ногами. І онде на горбочку
(4, с. 54);

Сірі спини були мені як рука друга, на яку спирався, заплющивши очі, з впевненістю, що не зірвешся й не оступишся. Хоч над водоспадом, хоч над урвищем (4, с. 170).

Високою частотністю функціонування у досліджуваних текстах відзначаються прості речення з парцельованими обставинами часу. Наприклад:

Як довго живе любов без поваги? Практика свідчить: іноді довго.
Навіть усе життя (4, с.16);

Ми туди підемо. Завтра чи післязавтра (4, с. 53);

Студентами ми завзято фотографувалися поруч з ними, лягаючи на невеличкі проталини, вільні від снігу. У перші дні травня...(4, с. 55);

Галя приїде лише завтра. Завтра після десятої вечора. А не сьогодні
(4, с. 67);

Такий у нас заведено порядок речей, і ніхто з ним не сперечався.
Принаймні дотепер (1, с. 118).

Отже, за нашими дослідженнями, парцелюються обставини різних груп. І в силу своєї відірваності вони виконують більше смислове навантаження, ніж члени одного речення.

Підсиленою експресивністю відзначаються конструкції, у яких нанижуються парцеляти, різні за синтаксичними функціями. Наприклад:

– Каву подаси в альтанку! У розенталівському сервізі. Біло-синьому.
(1, с. 35);

Це було запрошення. Або виклик. Особисто мені (4, с. 54);

На нього почали озиратися. Звідусіль. З прихованою іронією (4, с. 16);

У дверях стояв він. Ні, не він. Ні, таки він! Без бороди, поголений, усміхнений (4, с. 212).

Таке членування фрази підвищує інформативність повідомлення, допомагає зрозуміти авторську оцінку та смислові акценти.

У досліджуваних творах наявні різні види парцеляції, але слід відзначити, що всі вони підпорядковані загальномовним особливостям. Ознакою авторського стилю Галини Вдовиченко є активне парцелювання однорідних присудків, означень, обставин, рідше – підметів та додатків. Частота вживання парцельованих конструкцій значно збільшується із підвищенням емоційної навантаженості твору.

Парцеляція підвищує експресивну наголошеність кожного елемента висловлювання, підсилює напруженість думки, сприяє створенню своєї ритмомелодики тексту. Така форма побудови синтаксичних конструкцій допомагає глибше зрозуміти зміст, дає можливість автору висловити своє ставлення до зображуваного, а читачеві краще зрозуміти авторську оцінку.

2.2. Парцеляція на рівні складного речення

У романі Галини Вдовиченко ми виявили значну кількість парцельованих складних речень різного типу. Парцеляція на рівні складного речення теж підпорядкована авторському інтонуванню речення й актуалізації відповідних смислів. При цьому складні структури зберігають смислову і структурну взаємодію предикативних частин, що підтверджується і смисловими відношеннями між ними

Так, при парцеляції частин складносурядного речення між предикативними частинами зберігаються загальні семантичні відношення, які підтримуються вживанням відповідних сполучників сурядності. Парцеляція у межах складносурядних речень зумовлена авторською метою: сфокусувати увагу на певній частині висловлювання, надати йому особливого звучання. Водночас здатність до парцелювання складносурядних речень залежить від взаємозумовленості частин, їхньої комунікативної спрямованості. Наприклад:

Дорослий чоловік, мабуть, ровесник її брата, поведився з нею, немов з дорослою жінкою. І вона від того відчувала себе впевненіше, і спину тримала рівніше, і сміялася стриманіше (2, с. 23).

Кумові потрібна була людина. Без людини нічого не виходило. І він наважився (4, с. 5);

Не раз пропонувала батькам поміняти авто, подарувати комфортну недорогу іномарку, але вони любили непрезентабельну «Жабку». І вона з усіх своїх сил намагалася виправдати їхню привязаність (4, с. 30);

Жодної живої душі навколо, лише вітер куйовдить волосся. Й по спині холодок (4, с. 75).

Сполучники в реченнях такого типу не тільки поєднують предикативні частини, а й допомагають сфокусувати увагу читача на значущості наступного повідомлення. У наведених структурах сполучник *і* за своїм функціональним значенням наближається до підсилювальної частки і разом з тим забезпечує логіко-сміслову цілісність парцелятивів і опорних частин.

Особливої значущості набуває парцелювання сурядних частин, що перебувають між собою в розділових відношеннях, оскільки в цьому разі посилюється значущість кожної частини. Наприклад:

– Може, серед моїх учнів теж у когось відкриється талант художника, кхе-кхе. Або сам нарешті закладу квітник, довкола будинку престарілих – там є, де дати волю фантазії, я бачив... (1);

Він не поспішав розкривати свої таємниці, а може, й не вважав їх такими. Чи взагалі не мав такої потреби – говорити про своє з усіма (1);

– Що у вас з Олегом? – від порогу зустріла мене питанням. Так, ніби ми не закінчили розпочатої розмови. Або ніби вона продовжила свої думки вголос (4, с. 43);

Часом рука помилялась – кілька опеньків опинялися в кошику з яблуками. Або навпаки (4, с. 52).

Як бачимо, хоч за сукупністю і функціональними типами сурядних сполучників, складносурядні речення виявляють граматичну подібність до

простих речень, але сурядні частини у складносурядному реченні мають більшу синтаксичну незалежність, ніж однорідні члени у простому ускладненому реченні.

Сурядні частини складних речень безпосередньо вступають у зв'язок без посередництва інших компонентів. А це, звичайно, полегшує умови парцелювання. На основі опрацьованого фактичного матеріалу можемо зробити висновок, що найактивніше парцелюються частини складносурядного речення, приєднані сполучником *проте*. Це посилює протиставлення, актуалізує парцелят. Наприклад:

Слід було показати свої добрі наміри – і він привітався, помітно ворухнувши хвостом у дружньому жесті. Але хлопчина не зрозумів (4, с. 5);

– Лікарня трохи нижче. А тут поворот (4, с. 5);

І той впертюх мене таки дістане – не мине й кількох хвилин – своїм черговим дзвінком. А я і без його втручань вже нічого не встигала (4, с. 10);

«Прошу?» – вже мало не зірвалося з язика. Проте жінка ні до кого не зверталася (4, с. 32);

Старіючі верби художники малювали вже тисячі разів... А такими, може, лиш я їх побачила (4, с. 34);

Мені страшенно, як у дитинстві, захотілося відгадати. Проте жоден варіант не підходив (4, с. 40);

Я програла змагання із нею. Або Олег не захотів бути переможцем (1, с. 60).

За допомогою виокремлення кожної предикативної частини складносурядних речень цього типу більш вагомої смислової значущості набуває остання частина. Виконуючи інформативну функцію, парцельовані структури передають значення відтворення, розвитку, уточнення, пояснення.

У досліджуваних творах Галини Вдовиченко активно використовуються складнопідрядні парцельовані речення, як засоби підсилення емоційно-експресивного навантаження висловлення. У таких

структурах парцелятами виступають підрядні частини, які набувають емоційно-експресивного забарвлення.

У парцелятах, утворених на базі підрядних предикативних частин, продовжує діяти логічно-предикативний зв'язок, що об'єднує компоненти актуального членування (теми і реми) всього речення, водночас активізуються, відновлюються внутрішньореченнєві предикативні зв'язки між його частинами.

3. Денисенко вказує на умови, що забезпечують парцелювання складнопідрядних речень:

1) здатність розчленованої конструкції набувати значення, при якому підрядна частина не має першочергового значення;

2) здатність підрядної частини виражати додаткове обмежувальне (або додаткове видільне) значення, відповідно здатність головної частини до звуження свого змісту додатковим повідомленням із з'ясувальною, означальною або обставинною семантикою [17, с. 184].

Фіксуємо складнопідрядні речення з парцелятами, що відповідають складнопідрядним реченням нерозчленованої структури, які хоч і не відзначаються високою частотністю використання, однак в досліджених текстах відзначаються комунікативно-стилістичною спрямованістю на інтонаційне виділення сегментованої предикативної частини. Їх групуємо відповідно до загальноприйнятої класифікації за семантико-структурними типами:

1. Присубстантивно-атрибутивні:

Замок на хвіртці. Як на бабусиній хвіртці у дитинстві, з до білого стертим язичком (1);

Після процедури на чолі та біля губ зникали тоненькі зморшки. Які зранку з'являлися знову (3);

Треба ж бути такою безтурботною, аби самій попхатися у будинок, де ніхто не живе. Адреси якого ніхто з близьких не знає (1).

Зауважимо, що у досліджених текстах складнопідрядні речення з парцельованою означальною частиною – рідкісне явище. Попри сегментацію наведені парцельовані конструкції відзначаються логіко-семантичною спаяністю, що зумовлено їх структурою: підрядна частина має в головній опорний компонент і займає прислівну позицію. У ролі опорних слів парцельованих підрядних частин часто виступають іменники, які потребують, за задумом автора, конкретизації чи додаткового роз'яснення.

2. Складнопідрядні речення з парцельованою підрядною з'ясувальною частиною, які ми виявили серед фактичного матеріалу, відзначаються тим, що парцелят компенсує неповноту головної (опорної) частини. Наприклад:

Батько звично мовчав, а мати все розпитувала Кароліну. Як у неї тепер життя... Що за один - її Олег (2, с. 112);

Вона не розуміє, як можна закинути гачок щодо якогось там будинку, нічого не пояснивши. Як можна зникнути, не відповідаючи на дзвінки (1);

Я все чекав і сподівався... Що ти мене пізнаєш. Що я тобі небайдужий (1).

3. Займенниково-співвідносні складнопідрядні речення відповідно до авторської мети також можуть піддаватися парцелюванню. Особливості цих конструкцій полягає в тому, що в головній частині наявне співвідносне слово, якому в підрядній відповідає сполучник чи сполучне слово. Займенникове співвідносне слово, об'єднуючи зміст головної і підрядної частин в одне ціле, виступає показником формальної і смислової незавершеності головної частини. Наприклад::

Божка охоче розповідала про своїх друзів, про бабусю і про хлопця того. Який проводжав її вчора (1);

Згодом Бора намагалась відновити у деталях події того пізнього вечора: усі розійшлися по своїх кімнатах, світло згасло, запала така тиша. Від якої у вухах дзвенить (1).

Отже, парцеляти складнопідрядних речень нерозчленованої структури навіть в позиції окремого сегмента зберігають логіко-смісловий та граматичний зв'язок з головними частинами.

Активно функціонують у досліджених текстах парцельовані складнопідрядні речення розчленованої структури. У цих реченнях підрядна частина здебільшого відноситься до усієї головної загалом і не є обов'язковою для реалізації останньої як комунікативної одиниці. Семантичні сполучники і сполучні слова забезпечують зв'язок підрядних частини-парцелятів з головними частинами.

Досить часто Галина Вдовиченко вдається до парцелювання складнопідрядних речень з підрядним обставинним причини. Підрядне речення причини стоїть після головної частини і в результаті парцелювання набуває самостійності, а відповідно, й комунікативної ваги. Таким чином підкреслюється причина певної дії. Наприклад:

*У паперових пакетах молоко й за місяць не скисає. **Бо з консервантами!*** (4, с. 40);

*Якби були без шкварок, ще б засумнівалася – раптом солодкі, з маком? **Бо ж темні*** (4, с. 42);

*Тепер же вирішили вчинити інакше. **Бо розуміли, що повернення головною трасою стало неможливим*** (4, с. 72).

Зауважимо, що парцелюванню підлягають як односуб'єктні (вищенаведені три приклади), так і двосуб'єктні конструкції. В останніх помітна посилена автономність парцелятів. Наприклад:

*Зайве викинути, потрібне залишити – щоб на душі стало легше. **Бо далі так жити не можна*** (4, с. 12);

*Проводжаючи його поглядами, ми вивели закономірність: наявність фриків свідчить про духовне здоров'я міста. **Бо за тоталітарного устрою спостерігається або відчутний дефіцит диваків на вулицях, або ж цілковита їх відсутність*** (3);

*Зараз приїдемо, і він поводитиметься так, немов нічого не сталося. **Бо** послухалася, тобто «заслужила» добре ставлення до себе... (3);*

*Упіймав хвилю – тримайся на гребені, давай те, у чому є нині потреба. **Бо** завтра виникне потреба в іншому (3).*

Якщо в наведених прикладах замість крапки поставити кому перед підрядною частиною складнопідрядних речень, то не зміниться ні характер граматичного зв'язку між головною і підрядною частинами, ні структура підрядної частини. Зміниться лише інтонація: зникне переривчастість, а разом з цим зміститься акцент і підрядна частина втратить інтенсифіковану виразність.

Фіксуємо явище парцеляції і серед інших типів складнопідрядних речень розчленованої структури. Парцельована підрядна частина способу дії увиразнює відповідне обставинне значення, що стосується всієї головної частини. Наприклад:

*Вона подумки побачила його усмішку, коли він розгортає газету. **Як** тоді, у купе (2, с. 47);*

*– Боро, я ж у сенсі – сиділа за зачиненими дверима. **Як** миша у пастці (1);*

*Гілки та стовбури вишень, обліплені бурштиновою живицею, світилися у променях призахідного сонця. **Мов** застигли краплі (1);*

*Вони розмовляли про відсторонені речі, намагалися триматися невимушено. **Ніби** й нічого не сталося (1);*

*Того вечора у фіналі показу Ірина вийшла на подіум у сукні зі своєї колекції, підв'язана Магдиною запаскою. **Як** господиня до гостей (3).*

Парцеляти в наведених конструкціях розкривають спосіб дії головної (опорної) частини і зберігають із нею зв'язок і відношення здебільшого за допомогою сполучників *як, ніби*.

В аналізованих творах Галини Вдовиченко ми виявили також поодинокі випадки парцелювання складнопідрядних речень з підрядною

частиною часу. Парцеляти у таких конструкціях містять акцентовану вказівку на час дії, про яку йдеться в головній частині речення. Наприклад:

*– Довелося б мені сидіти у пастці до наступного вівторка, – спробувала усміхнутись Бора і додала: – **Доки б ви не прийшли...** (1);*

*Вони розмовляють дуже довго. Іван Іванович не заважає. Встав – зазирнув було до кухні: «Я у саду» – і нема його упродовж години, без кави, без чаю, без сніданку. **Аж поки Лідія не приїхала** (1);*

*А вони сиділи того вечора в затишній кав'ярні довго. **Поки Лідія не спохватилася: треба ще встигнути в крамницю забігти** (1).*

Складнопідрядні речення з підрядною частиною мети теж можуть піддаватися сегментуванню відповідно до авторської настанови – зосередити увагу на смисловому навантаженні парцельованої частини, яка вказує на мету чи призначення того, про що йдеться в головній частині. Наприклад:

*Попри усі зауваження – поблажлива четвірка. **Аби не збити настрої до самовдосконалення** (1);*

*До свого будинку належить дістатися автівкою. **Щоб не блукати, шукаючи адресу, а зупинитися перед самісіньким входом, сказавши таксистові «решити не треба»** (1);*

*У видавництві попередила всіх про свою відсутність. **Щоб не було потім дорікань** (1).*

Парцельована підрядна допустова предикативна частина акцент ставить на дії, яка обмежує вияв дії головної частини. Умовою парцеляції таких речень є постпозиція підрядної частини щодо головної. У такому разі парцелят зі значенням суперечливого протиставлення дії головного речення набуває же й відтінку супровідного висловлення. Наприклад:

*Я не про зовнішність кажу, ти ж розумієш. **Хоча і зовнішність тоді теж змінилася** (1);*

*Посідали за широкий стіл, вритий у землю під старою грушкою і почалося святкування. **Хоча не всі ще гості зібралися** (1);*

Гордій приніс іще пляшку вина. Хоч Іван Іванович кілька разів робив спроби зупинити процес (1).

Основні синтагми парцельованого складнопідрядного речення мають лінійний контакт, парцельована підрядна частина скоординована з попередньою головною, граматично залежить від неї й структурно не відрізняється від не парцельованої підрядної. Особливе комунікативне значення та пов'язана з ним зміна інтонації актуалізує модель складнопідрядного речення, і аж ніяк не руйнує зв'язків між частинами складного речення.

При парцелюванні підрядних речень із значенням мети підсилюється мотивація вчинків. Модальність парцелятів зумовлена базовим компонентом, на який вони орієнтовані, але водночас модальність підрядної частини набуває певної самостійності й не відображається в головній.

Отже, при актуальному членуванні складнопідрядного речення з підрядною частиною, що характеризується другорядним навантаженням, утворюється парцелят з відносно ненавантаженим смисловим планом. У такому випадку парцелят постає залежним у смисловому плані від стрижневого речення. Якщо ж парцелюється інформативно навантажена підрядна частина, то парцелят характеризується смисловою незалежністю, хоча у формальному аспекті останню зберігає.

Своєрідну ритмомелодику тексту створює парцеляція предикативних частин складних багатокомпонентних безсполучникових речень. Розглянемо приклади:

– Усі проблеми варто проговорювати, особливо дрібні, бо вони накопичуються і врешті-решт стають основними. Натяки не допомагають. Чоловіки їх не розуміють (3);

Немов варом, його обдало хвилиною гарячого жаху, і він вперше в житті зрозумів значення багатьох банальних словосполучень із втраченим первинним змістом. Волосся стало дибки. Мову відібрало. Слова

звільнилися від нашарувань та похідних значень, набули свого первісного сенсу (4, с. 8);

Інстинкт самозбереження підказав мені: «Стоп! Досить ганяти. Це не життя – це якісь перегони на виживання. Ти не витримаєш. Стоп». І я розвернула машину в напрямку залізничних кас (4, с. 12);

Ми не живемо під одним дахом. Ми зустрічаємося. Зараз так модно (4, с. 13);

Мені теж зручно. Майже не готую. У мене завжди чисто (4, с. 13).

Парцельовані частини наведеної конструкції, поєднуючись із базовою частиною причиново-наслідковими відношеннями, зберігають із нею смисловий зв'язок, однак переведення їх у позицію окремих речень надає їм експресивності. За допомогою таких одиниць автор передає динаміку зображених подій, напруженість ситуації. Наприклад:

Таке ноу-хау – відлагоджена робота колективом на одне ім'я – виштовхнуло мене на гребінь популярності та фінансового успіху. Усі задоволені. Галерея процвітає (3);

«Жабка» пискнула сигналізацією, відпустивши мене подивитись на другу гору. Ось вона. Лише поле перейти (4, с. 23);

Знову мобілка. Лідія. Роздратований, нетерплячий голос (1);

Галя давно зрозуміла: одним людям більше вдається перша половина життя, іншим – друга. Тільки треба не упустити свій шанс (3);

У складних багатокomпонентних реченнях із сурядним і підрядним зв'язком парцелювання частини, як правило, відбувається на межі сурядного зв'язку. Унаслідок цього відділяється в окреме речення складнопідрядна одиниця, яка відзначається більшою структурно-семантичною спаяністю. На її зв'язок із базовою частиною вказує єднальний сполучник *і*, як у прикладах:

Бора не забороняла Владові залишати гостей на ніч і не виявляла надмірної цікавості до деталей, а він не вдавався до зайвих пояснень. І тепер не сказав, кого кличе у гості (1);

Встрягла у дорожню пробку, з відчаєм розуміючи, що це надовго. Знову повний цейтнот. І знову не маю часу навіть на те, аби зробити найнеобхідніше (4, с. 11);

Дівчинка була впевнена, що я не відгадаю. І саме тому стало зрозуміло, що відповідь лежить на поверхні (4, с. 57);

Усмішка ще не сповзла з твого обличчя, а вже у пам'яті закарбовується тваринний переляк. І ти робиш відкриття, що ти не можеш вдарити голого хлопця (4, с. 184).

Внаслідок аналізу мовного матеріалу ми можемо зробити такий висновок, що серед складних речень найбільш частотними у творах Галини Вдовиченко є парцельовані складнопідрядні речення розчленованого типу з детермінантними обставинними причини. Сприяє цьому здатність підрядної частини виражати додаткове значення, що здебільшого постає інтерпретованим як відповідне тло, або детермінантна частина репрезентує перебіг певної дії, постає разом з дією головною як зумовлена наявністю відповідних чинників.

Висновки до розділу 2

Отже, спрямованість прийому парцеляції у досліджуваному романі полягає в акцентуванні, виділенні найбільш значущих частин висловлювання, створенні ефекту невимушеного процесу мислення, посилення інформативності тексту, відбиття різноманітних відтінків авторського ставлення до явищ, подій, процесів, осіб.

Авторка вдається до парцеляції і на рівні простого, і на рівні складного речення. Зауважимо, що ступінь парцеляції різних членів і частин речення залежить від емоційно-психологічних умов мовлення, змістової важливості парцельованих членів, від їх граматичної самостійності в структурі речення.

Так, на рівні простого речення парцелюються всі члени речення, але найбільше – означення і обставини. У позиції парцелятивів такі члени речення

набувають експресивного забарвлення. Активно виокремлюються однорідні члени, для яких є характерним як контактне, так і дистантне розташування.

Найпродуктивніше парцелюються складносурядні речення, переважно з єднальними та зіставно-протиставними відношеннями. Серед розчленованих конструкцій, співвідносних із складносурядним реченням, як правило, перетворень зазнають побудови, поєднані єднальним сполучником *і* та протиставними сполучниками *а, але*.

Парцеляція складносурядних речень у досліджених творах є логіко-акцентуаційним засобом, у результаті якого посилюється рівнозначність зображуваного в обох предикативних частинах і парцелят набуває відносної комунікативної самостійності.

Активність парцелювання складнопідрядних речень з детермінантними підрядними частинами зумовлена, на нашу думку, структурно-семантичною організацією цих структур. Підрядна частина здебільшого відноситься до усієї головної загалом і не є обов'язковою для реалізації останньої, тому легко займає позицію самостійної комунікативної одиниці.

Ми виявили також парцельовані багатокomпонентні речення. Найпоширенішими з них виступають такі типи: 1) із безсполучниковим зв'язком; 2) із сурядністю та підрядністю.

У художньому дискурсі Галини Вдовиченко парцельовані конструкції вирізняються структурною різнотипністю, ступенем семантичної єдності базової структури й парцелята, емоційно-експресивною насиченістю та функціональним виявом.

РОЗДІЛ 3

ФУНКЦІОНАЛЬНО-СТИЛІСТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ПАРЦЕЛЬОВАНИХ КОНСТРУКЦІЙ

Парцеляція, як і кожне стилістичне явище, має емоційну основу, є засобом вивільнення стилістичної семантики. Головна комунікативна мета стилізованих парцелятивів – виділення, підкреслення, акцентація при лінійній пов'язаності їх з основним реченням. Парцелят дає змогу підкреслити змістову значущість, актуалізувати й посилювати інформативну місткість, експресивну виразність тексту. Крім того, у художньому мовленні парцеляція використовується для стилізації усномовного спілкування. Отже, парцеляцію можна кваліфікувати як комунікативно-експресивну стилістичну категорію, один із засобів експресивного синтаксису.

Хоча парцеляція розглядається на рівні речення, ця категорія має текстове спрямування, оскільки свій потенціал реалізує саме в тексті. Як свідчить аналітичний огляд наукової літератури, парцеляція має жанрово-стильове обмеження і є характерною насамперед для художнього та публіцистичного стилів. У текстах цих стилів парцеляція виступає як прийом експресивності й стилізації. Зібраний фактичний матеріал дав змогу схарактеризувати функціонально-стилістичні особливості парцельованих синтаксичних одиниць саме в художньому тексті.

В описі стилістичних функцій парцельованих конструкцій у досліджених текстах беремо до уваги теоретичні напрацювання Л. Мацько та О. Мацько, які вважають, що згадані структури вживаються в художньому мовленні для: 1) зображення обставин дії, актуалізації окремих деталей; 2) передачі емоційно-психічного стану персонажа; 3) конкретизації базової частини вислову; 4) ритмізації прози, створення з читача ефекту «присутності», безпосередності відчуттів, на які зорієнтоване зображення [48, с. 165]. Крім того, виділяємо ще й оцінну функцію, коли парцеляти підкреслюють позитивну чи негативну характеристику.

3.1. Функціонально-стилістичне навантаження парцельованих членів речення

Парцельовані члени речення у досліджених романах Галини Вдовиченко виконують різні стилістичні функції: зображення обставин дії, актуалізацію окремих деталей, їх ознак тощо.

Так, парцельовані підмети залежно від семантико-контекстуального навантаження можуть підкреслювати емоційно-психічний стан персонажа:

А сумка, Господи! Сумка залишилась на кухні! Разом із мобількою! (1);

– конкретизації базової частини вислову:

З-за однієї з таких куп виглядала нерухома спина чоловіка, якого ніщо не здатне було відволікти від нагальної справи. Навіть жіночі голоси (1).

Парцелювання однорідних присудків створює ефект динамізму, швидкого перебігу подій, описуваних у творі, а отже, конструкція набуває емоційно-експресивного забарвлення. Наприклад:

Він почав було зображати, як їздив з Дорогожичів у переповненому автобусі і одного разу опинився у невідомому місці. І раптом замовк (2, с. 71);

Замовкла – й запанувала дзвінка тиша. І тривала довго, безкінечно довго (1);

О першій ночі вже через дрімоту почула шарудіння ключа у замку, звичні звуки у коридорі – Влад прийшов. І тієї ж миті провалилася у сон (1);

Сама теж направилася до вішаків. Побачила щось. Озирнулася до дівчат:

– Луїзо, спочатку тут подивися... (3).

Як бачимо, речення з парцельованими присудками мають свої особливості вираження експресії: акцентованою стає дія, посилюється таким чином реальність зображуваного. Крім того, як показують спостереження, однорідні присудки, що належать до різних семантичних класів слів, у

відсегментованій позиції виконують здебільшого функцію логічного виділення важливого аспекту думки:

– *Будеш мені винен. Можеш уже починати віддавати солодким* (3);

Дім зблиснув окулярами вікон їй навздогін. Ніби іронічно посміхнувся (1);

У мене відчуття, ніби будинок спостерігає за мною, скептично спостерігає, іронічно. Недобре жартує (1);

Божка одного разу не витрималась, побачивши цей нотатник на камінній полиці між чорною вороною та компасом на підставці – піддалась спокусі: розгорнула, пробіглась очима. І нічого не зрозуміла (1).

І Магда не витримала. Пирскнула зі сміху (3).

Галини Вдовиченко часто використовує прийом повторення компонентів, що зазнають сильнішого акцентування та емоційного сприйняття. Так, парцеляція повторюваного присудка який ще може поширюватися однорідними членами виконує функцію експресивного повідомлення і стає засобом внутрішньореченневої актуалізації, способом створення емоційного ефекту. Наприклад:

Роман йшов важко; навіть тепер, коли фінал був відомий до дрібниць, просувався вперед кроками-ліліпутиками. Але ж просувався... (1);

Вітаємо, нам дуже приємно. Дякую, е-е-е, мені теж. Хоча це просто слова, приємно – неприємно; дивно – ось точне слово. Саме дивно (1);

Якщо ж не вдасться – що ж, принаймні ніхто нічого не втратить. Але має вдатися. Мусить вдатися (2, с. 48);

Магда відвернулася до вікна, по якому стікали краплі дощу... Відвернулася, щоб непомітно змахнути сльозу (3).

Прийом повторення слова з базового речення в парцельованій частині створює ефект деталізації, уточнення, розкриває змістовий бік базової частини парцельованої побудови, а отже, виконує функцію інформативного повідомлення. Парцельовані конструкції з повтором лексичного елемента

демонструють посилення експресії, оскільки саме на винесену в парцеллят лексемубазавої частини падає основний акцент всього висловлювання.

Приєм нанизування парцельованих присудків є засобом посилення образно-стилістичного ефекту висловлення. Завдяки гнучкості синтаксису української мови, письменниця майстерно вибудовує оригінальні конструкції. Наприклад:

Якщо витратити на правку багато-багато днів (скільки саме — важко сказати), текст, звичайно, стане кращим. Але все одно залишиться поганим. Мулятиме до наступної правки (1);

Думала, поблизу люди є... Картоплю копають. Або яблука збирають. А тут нікого... (4, с. 15);

Ірина у стосунках з чоловіками не терпіла монотонності та половинчастості, як Луїза з місяцями роботи. І легко ставила крапку у відносинах. А наступного ж дня відчувала готовність до нового пошуку (3);

Юлю, дружину Геннадія Левковича, їй захотілося перевдягнути з першого ж погляду. Зробити їй іншу стрижку. Змити недоречні тіні та чіткий контур підводки очей – і запропонувати новий макіяж із м'якими розтушованими лініями. Попрацювати над її жестами, яким бракувало витонченості. І над помітно важкою ходою, що робила її старшою (3).

В останньому прикладі від парцельованого предиката в самостійну позицію відділяється додаток, що розгортає складнопідрядне речення: парцельований додаток пояснюється присубстантивно-атрибутивною підрядною частиною. Така ампліфікація парцелятивів відтворює динаміку думки, є стилізацією внутрішнього мовлення персонажа твору. Саме через використання нанизуваних парцелятивів, у яких імплікується емоційний стан автора, реалізується емоційно-впливова функція.

Функціональною активністю вирізняється парцелювання означень, унаслідок чого авторка домагається емоційно-експресивного увиразнення

індивідуальної ознаки, її виокремлення, яка виражена парцелятом. Наприклад:

*Про це свідчать усі священні писання світу, в тому числі Біблія. І наука має докази цьому. **Геологічні** (1);*

*Цього вечора вона не здатна увійти у вигаданий нею світ, він зараз далекий, паперовий. **Несправжній** (1);*

*Одного разу розповів мені про винайдений ним принцип сполучених посудин: коли поруч п'яніють інші, у того, хто не п'є, теж виникає стан сп'яніння. **Штучного** (3);*

*З Ірини у разі потреби вийшов би досконалий свідок. **Із вбрання** (3);*

*Як, наприклад, виглядає кінь буланої масті? **А гнідої?** (3).*

У своїх творах Галина Вдовиченко використовує парцельовані означення також і для передачі емоційно-психічного стану персонажа, висвітлення його точки зору. Наприклад:

*Банальна думка у небанальній ситуації. Та що там! **Неймовірній ситуації** (1);*

*Він прийняв це рішення ще у лікарні – не судитися за будинок. **Не пручатися й не захищатися** (1).*

Парцельовані означення можуть поширюватися підрядною частиною, що надає цим одиницям комунікативної довершеності. Наприклад:

*До чагарника стрімко наближався чоловік. **Молодий, з пружними м'язами та запахом, який нагадав Кумові про Брата** (4, с. 5);*

З привезених новин одна була такою: телефонувала Світлана з Мілану. Просила влаштувати батька у будинок престарілих.

– ...людей похилого віку, — автоматично виправила Бора (1).

Авторка вдається до прийому ампліфікації парцельованих означень, різних за структурою, для розширеної характеристики інтер'єру, для створення ефекту присутності читача, безпосередності відчуттів, на які зорієнтоване зображення. Наприклад:

*Опудало стояло на полиці справжнього каміна! Забута дитяча мрія, навіяна казками Андерсена. **Кутувий. З усім чавунним причандаллям накованій стійці. Викладений з масивної старої цегли, із «плечима»-полічками нижнього ярусу, на яких при бажанні й сидіти можна, якщо посунути опудало птаха та великий компас у дерев'яній оправі (1);***

*Спальня, дитяча, вітальня, просторий передпокій, кухня з круглим столом і тацею, наповненою мандаринами та бананами, велика ванна кімната з трикутною ванною, пральною машинкою та сушаркою. Тепер уже знала, що сушаркою. **А ще високим туалетним столиком з кремами та лосьйонами, великим кошиком для білизни, вистеленим зсередини бавовняною смугастою тканиною (2, с. 30);***

*Іноді, коли в кишені свіще, а самооцінка гуляє туди-сюди довкола позначки «посередньо», варто сходити в дорогий ресторан. **Такий, як на першому поверсі торгового центру, з вишуканим інтер'єром у золотисто-брунатних тонах та біло-сніжним посудом на хрустких скатертинах (2, с. 72).***

Парцельовані поширені прикладки виконують уточнюючу й оцінну функції, даючи другу назву об'єкту, названому в базовій частині, як у прикладах:

*А ось і те, що шукала – синій, як тоді казали, загальний – зошит. **Її дівочий щоденник (1);***

*І тепер, втрачаючи витримку, була готова якнайдалі жбурнути свою сумку – дорогу забавку для енергійних бізнес-леді (ненав'язливе уточнення для моїх понтових замовниць, які все одно не тямали як слід у дорогих аксесуарах). **Насправді ж – доступну й зручну торбу, куплену за триста зелених через Інтернет-аукціон (4, с. 5).***

Особливе стилістичне навантаження в досліджених творах Галини Вдовиченко виконує абзацна парцеляція означень, коли останні не лише виносяться в окреме речення, але й в окремий абзац. Такий прийом дозволяє відтворити динамізм зображуваного, напруженість ситуації. Наприклад:

Перед ним стояв вовк.

Сутулий, гостровухий, з широколобою головою, облямованою «бакенбардами» (4, с. 5);

Дім у спадок.

Від незнайомої людини (1).

Таке використання абзацу під час парцеляції не лише змінює синтаксичну та композиційну площину мовного відрізка, а й надає йому експресивності та смислової значимості. Абзацна парцеляція утворює інтонаційно незалежні одиниці, хоча граматико-семантична єдність між базовою частиною та парцелятом зберігається, як і при звичайній парцеляції.

Парцельовані додатки виконують у контексті художнього твору функцію актуалізації окремих деталей або для конкретизації змісту базової частини вислову. Наприклад:

Я люблю сільські канапки. Такі, як моя бабуся робила. Намастити хліб домашнім сиром, але перше вимішати його з гострою червоною паприкою та часником, а тоді зверху викласти композицію – кружальця вареного яйця, соленого огірка, доброї ковбаси... Притрусити зеленою цибулею. Зеленою цибулею – обов'язково (1);

Інтер'єр для зйомок фільму про п'ятдесяті роки. Або про тридцяті – сорокові. Або й навіть про початок минулого століття... (1);

А виявляється, ми найменше знаємо про себе. Про заздрість, зраду, егоїзм... (3);

Мало що запам'ятала з того, що він говорив. Хіба – про лаконічність і простоту (1);

Хороша затравка для роману? Маєш собі затравку! До трагікомедії. Або для трилера (1).

Особливе місце серед парцельованих структур в ідіостилі Галини Вдовиченко займають речення з парцельованими обставинами. Оскільки участь обставин у формуванні структурно-семантичної завершеності речення не обов'язкова, то це уможлиблює їх відокремлення у відносно самостійну

позицію. Обставина характеризується розгалуженістю значень, тому при парцеляції ці значення інтенсифіковано увиразнюються.

Так, парцельовані обставини способу дії підкреслюють якісну характеристику дії чи стану, означають спосіб її здійснення, акцентують на враженнях того чи того персонажа. Наприклад:

*Вночі за ноутбуком Бора чула, як Гордій гарчить. **Ледь чутно. У подушку...**(1)*

*Він задоволено заржав, відкинувши голову назад, у повній відповідності з прізвищем. **Немов жеребець** (3);*

*Дотепер усі тут зверталися до Бори так, як її ровесники зі студентських часів. **За прізвищем** (1)*

*Вони закричали одночасно, у два голоси: високим фальцетом – жінка, і низьким хриплим зойком – Бора. **Ефектним злагодженим дуєтом** (1).*

Зауважимо, що обставини способу дії, виражені дієприслівниковими зворотами, за синтаксичною сутністю є згорнутими пропозиціями у семантико-синтаксичній структурі речення, тому легко піддаються парцелюванню. Їх функція – розширення інформації базової частини й актуалізація додаткової дії, супровідної до дії, про яку йдеться в базовій частині. Наприклад:

*Вже й без того була накручена до нестями: гаратнула зранку добру половину невідкладних справ з довжелезного списку. **Задоволено помічаючи «галочками» – зроблено!** (3);*

*– За свої мрії треба боротися. **Підключивши фахівців і друзів** (3).*

Як виразники обставинних семантико-синтаксичних відношень парцельовані обставини місця вказують на ту локалізацію в просторі, яка є важливою з точки зору автора чи персонажа. Наприклад:

*Вона звикла, що саме жінки, а не чоловіки надійніше тримають своє слово. **Принаймні у її оточенні** (3);*

*Вона знала, що до гуманітарного вузу не вступить, бо це не її. **А до технічного й поготів** (2, с.16);*

Багато дає участь наших представників у міжнародних проектах з вивчення Canis lupus – вовка звичайного – у природних умовах... Скажімо, у Республіці Комі... (4, с. 118);

– З таким тембром голосу! Хоча вам і в кабінеті психологічного розвантаження ціни б не було. Або у службі «Секс по телефону» (3).

Парцельовані обставини часу не лише актуалізують час, який має стосунок до повідомлюваного в базовій частині, а й передають емоційно-психічний стан персонажа, хід його думок. Наприклад:

Ніколи не думав, що станеться так, що буде змушений відчувати буквральність цих слів: нічого не мати, не те, що зайвого, – нічого. У шістдесят чотири роки... (1);

– А пам'ятаєш, до мене підбивав клинки Василь з Білогорці? Позаторік чи що... (1);

– Мені потрібно протриматись у вас від двох до чотирьох місяців. Максимум півроку (2, с. 16);

– Такий у нас заведено порядок речей, і ніхто з ним не сперечався. Принаймні дотепер (1).

Застосовуючи прийом парцеляції обставин причини, Галина Вдовиченко досягає сильного стилістичного ефекту: в центрі уваги читача постає підстава виникнення того, про що йдеться в попередній частині. Таким чином створюється ефект безпосередності відчуттів літературного персонажа. Наприклад:

– Я тоді був виконувачем обов'язків, мав стати головним. А потім мене вже не хотіли призначати. Через розлучення. І через те, що почав пити... (3);

Ніколи в житті не влаштовувала ганебних сцен, але зараз боялася, що тонка нитка увірветься і я вибухну істерикою без будь-якої зрозумілої для випадкового свідка причини. Чи то від голосного співу хлопців-сусідів у вагоні, чи то від запаху ковбаси та варених яєць у купе (3).

Отже, парцелювання головних членів речення та другорядних поширювачів спричинено, на нашу думку, прагненням автора емоційно актуалізувати інформацію, вміщену в парцельований компонент. У досліджених текстах парцельовані члени речення використані для підкреслення важливих, на думку автора, деталей в описах, для зображення обставин дії, для передачі емоційно-психічного стану персонажа, для експресивізації внутрішніх монологів.

3.2. Функціонально-стилістичні особливості парцельованих предикативних частин

Аналізований матеріал свідчить, що в мові аналізованих творів Галини Вдовиченко не менш уживаним є прийом парцелювання складних речень. Стилістично вагомим стає парцелювання складносурядних одиниць із єднальним сполучником *і*, яка зумовлена потребами видозміни інтонування речення, а відповідно і зміщення фразового наголосу. При цьому зберігається логіко-смісловий зв'язок між парцелятом та іншою сурядною частиною, що підтверджується смисловими відношеннями між ними. Наприклад:

*Глянула на своє зображення у вітрині із книжками – смугаста пишна спідничка, блакитна футболка, яскраві саморобні манжети та прикраса з китиць на шії. **І обличчя радісне** (2, с. 55);*

*Він був зараз схожий на хлопчика. **І вона знала того хлопчика** (1);*

*А потім почалися скорочення... **І я пішов на пенсію** (1);*

*І ми там таке ушкварили, що за нас одногосно проголосувало усе жури, усі п'ятеро членів на чолі з Юрієм Рибчинським. **І сам Муслім Магомаєв надіслав нам вітальну телеграму!** (1).*

Парцельовані складносурядні речення у досліджених творах є насамперед логіко-акцентуаційним засобом. У мовленні персонажів це засіб стилізації усного мовлення, а отже реалізується комунікативна функція цих конструкцій. Наприклад:

– *Я у цьому мало що тямлю. Але на таку книжку не звернув би уваги* (1);

Руслана охоче нагадає: а я тобі про це казала! А ти не слухала! (1);

– *Лідко, – тішиться Бора. – Ти як корову на базарі вибираєш. А тут варто серце слухати, а не розум* (1);

– *Борітеся – поборете, – насмішувато кривить губи Лідія. – У тебе ім'я відповідне. А я даремно часу витратити не хочу* (1);

Дорослий чоловік, мабуть, ровесник її брата, поводився з нею, немов з дорослою жінкою. І вона від того відчувала себе впевненіше, і спину тримала рівніше, і сміялася стриманіше (2, с. 23).

Особливої значущості набуває парцелювання сурядних частин, що перебувають між собою в розділових відношеннях. У результаті цього прийому посилюється рівнозначність зображуваного в обох предикативних частинах: парцелят набуває відносної комунікативної самостійності, зберігаючи зіставно-притиставні відношення з попередньою предикативною частиною. Наприклад:

Руслана охоче нагадає: а я тобі про це казала! А ти не слухала! (1);

– *У подружньому житті важко перших років сорок. А потім нічого, легше стає...* (3).

– *Ви ж у цьому, я думаю, вибачте, нуль. Але вам воно й не треба* (1);

– *Одного разу, – сказала Бора, подаючи йому свою порожню чашку, – це було давно, я об'їлася морозивом і після цього дістала до нього стійку відразу. А потім відразу перетворилась на байдужість* (1);

– *Виявилось, не лише дід, але й батько мій теж був лемком, переселенцем з Польщі, з Лемківщини. Але ти мене знала вже як представника заводської «династії», якщо ти пам'ятаєш цю деталь взагалі* (1).

Як бачимо, парцелят, виокремлюючи актуальний компонент висловлення, реалізує передусім функцію інформаційного поглиблення. Усі наведені приклади – речення прямої мови, а отже є стилізацією

уснорозмовного мовлення, у якому важливу видільну роль відіграє пауза. Мовець таким чином підкреслює важливе, на чому треба зосередити увагу. Виконуючи інформативну функцію, парцельовані структури передають значення відтворення, розвитку, уточнення, пояснення.

Стилістичною маркованістю у контексті досліджених Галини Вдовиченко відзначаються складнопідрядні речення з парцельованими детермінантними підрядними частинами. Виокремлення у відносно самостійну комунікативну позицію підрядної частини в цих реченнях забезпечується насамперед їх структурно-семантичним статусом: головна і залежна частини перебувають у вільному необов'язковому і непередбачуваному смислового відношенні. Частотними є парцеляти зі значенням причини. Наприклад:

*І цього разу її бентежила перспектива віддатися течії подій, дістатися межі і повернути назад, до свого берега. А можливо, і не повернути. **Бо де ж він, свій берег?** (3);*

*В усьому, що не стосувалося її дому, Магда була не творцем, а цінителькою. **Бо рівних їй у справі оцінювання не було** (3).*

*Розв'язка просить до усього написаного. **Бо годинник реалізації тенькає...** (3);*

*І якщо бути відвертим до кінця, то щось таке приблизно мало статися в реалі-реалі. **Бо сам в усьому винен** (1);*

Парцельовані підрядні причини використані в масиві невластивої прямої мови і відтворюють перебіг думки персонажа. Таким чином підкреслюється основне саме з його точки зору.

Парцельовані підрядні мети використані у функції конкретизаторів змісту базової частини вислову. Вони виступають своєрідним висновковим компонентом базової частини. Наприклад:

*Усі спочатку відмовилися від солодоців, навіть тацю відсунули на протилежний бік стола. **Щоб не спокушатися** (3);*

– Тут усе нове, з Німеччини. Некондиція або остання річ з партії. А лейбл з назвою фірми зрізають у крамницях, коли списують товар. **Щоб не «опускати» марку, не робити їй антирекламу,** – пояснила Ірина (3);

Стати нарешті господарем свого часу, навчитися не піддаватися суєті. Щоб в кінці дня результат був – не одноденка, а як цеглинка в будівлі... Аби потім озирнувся – ось вона, будівля, стоїть (3).

В останньому прикладі спостерігаємо нанизування парцелятив – підрядних мети, які підкреслюють оновну думку. Отже, у результаті прийому парцеляції складнопідрядних речень із підрядною частиною мети також відбувається стилістична трансформація цих конструкцій задля реалізації експресивно-видільної функції мотивації дії, про яку йдеться в базовому реченні.

Складнопідрядні речення з відсегментованою підрядною допустовою частиною Галина Вдовиченко використовує рідко. Ці парцеляти теж є елементами мови персонажів – прямої чи невласне прямої (внутрішнього монологу). Стилiстичну функцію згаданих структур вбачаємо в актуалізації певних протиріч, про які говорить чи розмірковує персонаж. Парцеляція підрядної допустової частини дає змогу виразно наголосити на тому, що дія головної частини складного речення відбувається всупереч умовам дії, вираженої в підрядній частині. Наприклад:

Мені зовсім не подобаються хлопці такого типу. Все у ньому не подобається. Хоч він і розумний, і ерудований, але усе не те, не те (1);

Діти вдають, що усе гаразд, їхнє рішення жити разом – просте й логічне. Хоч руки Влада виказують його хвилювання, вони роблять забагато зайвих рухів (1);

– Я голосувала за вашу конкурсну сукню, – почула ошелешена Ірина голос свого кумира. – У ній витримано точне співвідношення вишуканості та кічу. Ніщо ні над чим не бере гору. Повний паритет. Хоча інколи і досконалі пропорції варто порушувати... (3).

Використання в художньому тексті складнопідрядних речень з парцельованою підрядною допустовою частиною зумовлено, на нашу думку, особливим комунікативним завданням письменника: актуалізувати змістову насиченість парцельованого сегмента. Парцеляти вживаються для підсилення емоційно-експресивного навантаження всього висловлення. Увиразнюючи значеннєві відтінки, парцельовані частини є стилістично забарвленими й виконують у творі передусім комунікативно-прагматичну функцію.

Аналізований матеріал свідчить, що здатність до парцелювання виявляють і багатоконпонентні складні конструкції, які виділяючи найважливіші фрагменти повідомлення, розширюють суб'єктний план тексту. Наприклад:

Як сказала б Божка, «тіпа здивувалась». І стало гідко від власної нещирості. Але Лідія нічого не помічає (1);

На відкриття приїжджав автор. А наступного року, як щойно сказав Гордій, народилася його мама. І того ж року почалася Друга світова війна (1);

– Питання у тім, чи багато людей захотіли б цю книгу прочитати. А журнал читають п'ятдесят тисяч. І буде ще більше (3).

Кілька парцельованих речень різного типу можуть характеризуватися кількома стилістичними функціями, які виступають нерозмежовано, в єдності. Розрізнення функцій можливе при наявності парцелятивів різних типів, як у попередніх реченнях: парцеляти, поєднані з попередньою частиною сполучниками *а*, *але* виконують функцію зіставлення чи протиставлення інформації; парцеляти, які підтримують зв'язок з базовою частиною за допомогою сполучника *і*, – функцію конкретизації, уточнення.

Експресивністю відзначаються текстові фрагменти, у яких парцельовані члени речення чи предикативні частини поєднуються з неповними та односкладними реченнями. Наприклад:

І Віктор уникає хвалити Галку. Зауважте, підсвідомо уникає! Тому

що боїться втратити її... І це хороше бажання виливається у таку викривлену форму (3);

Подруга сприйняла почуте як керівництво до дії. Заявилася несподівано. Яскрава, усміхнена, у ледь чутній хмарці гіркуватих парфумів. Привезла меду, лимонів та калини – три пучки стиглих кетягів, зв'язаних до купи ниткою (1);

Після з'ясування стосунків більше не зустрічались. Хіба коротко і випадково. Та ні, навіть коротко не бачились. І нічого не чула про нього.

Фантастика (1).

В останньому прикладі письменниця вдається до нанизування парцелятивів: відсегментовуються обставини та сурядна частина, а односкладне називне – абзацною парцеляцією. Внаслідок таких утворень змінюється ритмічність тексту, відповідно зміщуються акценти. Виконуючи функцію конкретизації, парцельоване речення підкреслює певну характеристику зображуваного, звертає увагу читача на окрему деталь.

Взаємодія парцеляції і синтаксичної неповноти характерна і для конструкцій з прямою та невласне прямою мовою. Кваліфікуємо такі утворення як прийом стилістичного синтаксису. Поєднання парцелятивів, неповних та односкладних речень спостерігаємо у конструкціях з прямою мовою, які є стилізацією усного мовлення. Наприклад:

– *Обіцяю чекати тебе все життя.*

Кахикнув і додав:

– *У подібних випадках (3);*

Подивилась на подругу, пояснила:

– *Мене відпустили. До завтра (1);*

– *Мушу їхати, – відповів Андрій, відсуваючи крісло Ірини. – Зараз їду.*

Через десять хвилин (3).

Зауважимо, що пряма мова в художньому тексті виступає засобом типізації та індивідуалізації мовлення персонажів. Парцеляція, як характерна ознака усного мовлення, сприяє стилізації цього мовлення в контексті твору.

Основна функція парцелятів в цих конструкціях – актуалізація важливої інформації з позиції мовця-персонажа. Наприклад:

– *Взагалі-то я спочатку називала його «Кінець світу». А потім подумала, що будь-який кінець – це початок чогось нового... – вона говорила і дратувалась сама на себе. – **І дала протилежну назву** (1);*

– *Христіно Богданівно, зазирнула у двері Оленка, як по-іншому сказати приблуда? **Щоб поруч два однакових слова не стояли?** (1);*

– *Класно придумано, як для людини без уяви. **Тому що кожна відповідь може виявитися правильною** (1);*

– *Не забула? – заторохкотіла та скоромовкою. – Прийде хлоп тополю пиляти. **Післязавтра, раніше не може, у першій половині дня. Будь вдома. Все. Я нагадаю.** (1).*

У конструкціях невластиві прямої мови, які є стилізацією внутрішнього мовлення літературного персонажа, парцеляція увиразнює логічні паузи, надає мовленню емоційно-експресивного забарвлення, відтворюючи таким чином психологічний стан цього персонажа. Наприклад:

*Забагато робитимеш для інших, забуваючи про себе, будеш покарана. **А тому треба час від часу зупинятися для ревізії життєвих пріоритетів, давати собі відповіді на запитання: чи там я, де хочу? Хто зі мною? Що для мене важливо? Від чого варто відмовитися? І зробити нарешті те, на що часу нібито не можеш знайти** (3).*

Парцеляти в загальному масиві невластиві прямої мови за допомогою графічно фіксованих пауз увиразнюють окремі деталі в портретних характеристиках або ж передають зображуване через призму сприйняття персонажа. Наприклад:

*На півкроку за ним – дівчинка, тримається за його руку, не кремпуючись; а може, вдає, що не кремпується. Їй теж не більше вісімнадцяти. **Такого ж зросту, що й син.** Чорне волосся до плечей, фарбоване, пряма гривка з невеличким вискубом по косій – рівнобедрений*

трикутник вирізано з чілки. Юна Клеопатра. Мія з «Кримінального читива» (1).

Важливим засобом актуалізації деталей, які є важливими з позиції персонажа, є парцеляція в конструкціях невласне прямої мови, із уведенням в оповідний текст якої порушується суб'єктна обмеженість оповідного монологу. Невласне пряма мова передає плин невисловлених думок персонажа, процес осмислення ним зображуваних у творі подій чи явищ. Цей стилістичний засіб допомагає оповідачеві проникнути у його внутрішній світ літературного персонажа, служить засобом психологічної його характеристики. Парцеляція в цих структурах допомагає авторові розставити потрібні акценти. Наприклад:

Якщо колись купуватиму замиський будинок, він розташовуватиметься від міста на значній відстані – достатній, аби відчутти смак втечі. Щоб довго миготіли за вікном поля, ліси та пагорби, а стрічка дороги розкручувалася й розкручувалася з-під коліс. Аби одна реальність поступово перейшла в іншу, а я за той час отримала б можливість вистигнути від напруги, як та вимкнута перегріта піч. І насолодитись розкішшю мовчання (3);

Далі йшов нелегкий у ритуалі збирання речей етап – відбракування зайвого. До «ацтеківської» спіднички пасував теракотовий топик та тепла бобка бежевого кольору. Тому синя курточка відправилася назад на вішачок, до наступного разу. Хоча, стоп. Курточка теж може знадобитися прохолодного літнього вечора. У поєднанні з блакитними штанами та синьо-білою кепкою. Чи хусткою Sonia Rykiel з густим мереживом, яку Ірина купила для дружини одного львівського олігарха, складаючи їй весняно-літній гардероб, але передумала і залишила собі. Але якщо брати синьо-білий варіант, тоді доведеться пакувати не лише бежеві кросівки, але й сині. Або білі. Хоча, які білі у лісі? (3).

У контексті невласне прямої мови важливу роль відіграє абзацна парцеляція: тривала пауза, яка передбачається при цьому, зосереджує увагу

читача на психологічних переживаннях персонажа або ж передає перебіг подій через призму сприйняття цим персонажем. Наприклад:

Треба взяти трохи праворуч. Там зараз має бути поле.

...Поля не було.

І гір не було.

Ні однісі, ні другої. Ні Монастирської-Чернечої, ні Замкової-Сліпої

(4, с. 7);

*Защорталась, ледь не втративши рівновагу. Провела ногою по підлозі – хтось щось загубив. Здається. Підлога виявилася пружною, вкритою густим килимом. Ні, це не килим – якийсь горбочок... **Покритий... травою?**.. Присіла, провела рукою – трава, не штучна, правдива.*

Стало страшно (4, с. 16).

Холодна вода і болотяний сморід занадто переконливо реальні.

Це... не сон (4, с. 17).

Абзацна парцеляція є інтенсифікованим засобом увиразнення, актуалізації, підсилення комунікативно важливих фрагментів. З точки зору сприйняття тексту абзац виконує важливу перцептивну функцію, забезпечуючи диференціацію в поданні емоційно-інформативних блоків. Таке членування безпосередньо пов'язане з утіленням художнього замислу, а саме: відтворення світовідчуття того чи того персонажа. Таку ж функцію вбачаємо і в парцеляції безсполучникового речення, у результаті чого відбувається мовленнєва актуалізація його частин. Наприклад:

Уява малювала моторошні картинки. Люди, які пішли за нею, опиняються без роботи. Журнал не купують. Гроші Віктора і його компаньйона пропадають (3);

Оп-па, зрушили з місця. Давайте, хлопці й дівчата, давайте! Хутчіш, хутчіш! Погнали. Біжи, Лоло, біжи! (3);

Зробилося гаряче. Навіть куртку розщепнула (3);

Ти маєш вузьке коло людей, які купують твої роботи – це дуже заможні люди. Коло моїх потенційних покупців набагато ширше (3).

Всі парцельовані елементи чітко виділяються на фоні тих чи тих конструкцій, створюючи багатоплановість, відтворюють психічний процес у його динаміці, дозволяють суб'єктивний світ героїв органічно ввести в загальний контекст.

Отже, виконуючи інформативно-підсилювальну функцію, парцеляти у мовній тканині твору створюють ефект експресивізації контексту, фокусують важливі у змістовому плані фрагменти дійсності.

Парцеляція підвищує експресивну наголошеність кожного елемента висловлення, підсилює напруженість думки, сприяє створенню своєї ритмомелодики тексту. Така форма побудови синтаксичних конструкцій допомагає глибше зрозуміти зміст, дає змогу автору висловити своє ставлення до зображуваного, а читачеві краще зрозуміти авторську оцінку.

Висновки до розділу 3

Парцеляція – один із прийомів актуалізації, експресивізації художнього тексту. Як свідчить аналіз фактичного матеріалу, досліджені художні тексти Галини Вдовиченко характеризуються високою частотністю використання парцельованих конструкцій.

Парцеляція синтаксичних одиниць у художньому дискурсі авторки є маркером суб'єктивації повідомлення: письменник через парцельовану частину намагається подати особливу, в його баченні, інформацію, актуалізувати її значущість і вагомість, посилити вплив на емоційну сферу читача.

Парцельовані члени речення авторка використовує для підкреслення важливих деталей, акцентуації вражень того чи того персонажа, для відтворення швидкого перебігу подій, описуваних у творі, зображення обставин дії, для конкретизації змісту базової частини вислову. Посилюється експресивність парцельованих членів речення при їх ампліфікації.

Засобом стилізації усного мовлення у конструкціях з прямою та невласне прямою мовою є поєднання парцелятів з неповними та односкладними реченнями.

Особливе стилістичне навантаження в досліджених творах Галини Вдовиченко виконує абзацна парцеляція членів речення і предикативних частин. Цей прийом використовується для зображення особливого емоційно-психологічного стану персонажів, динаміки їхніх вражень.

Отже, парцеляція є одним з найефективніших стилістичних прийомів створення емотивної експресії, завдяки якому мовлення стає динамічним, а відсегментовані одиниці стають значеннєво актуалізованими.

Відзначаємо основні стилістичні функції парцеляції в досліджених творах: зображення обставин дії, актуалізації окремих деталей; передача емоційно-психічного стану персонажа; конкретизація змісту базової частини вислову; створення в читача ефекту присутності, актуалізована оцінна характеристика.

ВИСНОВКИ

Аналітичний огляд наукових джерел дозволяє констатувати, що явище парцеляції уже протягом кількох десятиліть залишається актуальним питанням дослідження, оскільки парцельовані конструкції є достатньо вживаними в сучасній літературі і є інтернаціональною тенденцією розвитку синтаксису загалом.

Парцеляція – це прийом експресивного синтаксису, який полягає у виокремленні деякої мовної структури із метою змістового виділення, динамізації, увиразнення, експресивізації певного фрагмента висловлення. Прийом парцеляції не є простим розтином тексту на частини: структура парцелята розкриває зміст основного компонента речення як системи, яка без доповнення її парцелятом втрачає закінченість.

Парцельована конструкція – це просте чи складне речення, яке внаслідок прийому парцеляції поділяється на базову частину, та парцелята – відсегментованого елемента (елементів), що відзначається інтенсифікованою виразністю.

Парцельовані конструкції класифікуємо за типом відсегментованого компонента і розглядаємо парцеляцію на рівні простого речення (парцеляцію головних і другорядних членів речення) і парцеляцію на рівні складного речення (парцеляцію компонентів складносурядних, складнопідрядних та складних безсполучникових речень).

Як свідчить аналіз фактичного матеріалу, особливістю ідіостилю Галини Вдовиченко є використання парцельованих конструкції, різних за своєю структурою, частотністю використання, функціями, ступенем експресивності.

Парцеляція речень, як один із виявів експресивного синтаксису, допомагає відобразити індивідуальне сприйняття того чи того явища і водночас несе в собі елементи новизни.

Парцельованню підлягають усі члени простого речення, у тому числі

головні – підмет і присудок. При парцеляції підметів актуалізованим виступає суб'єкт дії, а парцеляти-присудки допомагають здійснити семантичне спрощення структури речення, актуалізують дію.

Серед другорядних членів речення найактивніше парцелюються означення та обставини, дещо менше – додатки. Зв'язки між базовою частиною і парцелятом у таких конструкціях міцні, що сприяє створенню значного експресивного ефекту.

Парцелюванню підлягають усі види складних речень. У мові досліджуваного твору вільно функціонують парцельовані складносурядні речення. При цьому найактивніше парцелюються частини складносурядного речення, приєднані сполучником *проте*. Це посилює протиставлення, актуалізує парцелят. Умови парцелювання складносурядних речень полегшені тим, що сурядні частини вступають у зв'язок без посередництва інших компонентів.

Парцеляція складнопідрядних речень не відбувається тоді, коли підрядна частина будь-яких складнопідрядних речень є у препозиції. У парцельованих складнопідрядних реченнях зміст підрядної частини є тим часовим фактором чи орієнтиром, без якого головна частина не може реалізувати комунікативне завдання. Підрядна частина має здатність виражати додатково обмежувальне значення.

Разом з тим парцеляція членує текст, підкреслює його смислові центри, створює несподівану паузу, перебіг ритму. Парцельовані конструкції насичені комунікативною значущістю, семантико-контекстуальним навантаженням і створюють додаткові значеннєві відтінки.

Функційно-сміслові навантаження парцельованих одиниць у досліджуваному романі різне, основним їх призначенням виступає вичленовування певної інформації з метою її наголошення, актуалізації та графічного оформлення як окремої частини.

За допомогою парцеляції автор твору актуалізує смисли, потрібні для втілення авторської ідеї. Відзначаємо такі функції парцеляції: зображення

обставин дії, актуалізації окремих деталей; передача емоційно-психічного стану персонажа; конкретизація змісту базової частини вислову; ритмізація прози, створення в читача ефекту присутності, розширення суб'єктного плану авторської оповіді..

Інтенсифікованим засобом актуалізації комунікативно важливих фрагментів виступає в аналізованих творах абзацна парцеляція. Таке членування безпосередньо пов'язане з утіленням художнього замислу, а саме: відтворення світовідчуття того чи того персонажа. Таку ж функцію вбачаємо і в парцеляції безсполучникового речення, у результаті чого відбувається мовленнєва актуалізація його частин.

Проведений аналіз доводить, що вдалі перетворення синтаксичної одиниці, побудованої за формулою речення, на розчленоване утворення, яке, зберігаючи свої структурні та граматичні зв'язки, починає наповнюватися новим змістом, допомагають повною мірою розкрити виражальні можливості художнього мовлення, передати яскраві стилістичні та функціонально-експресивні відтінки, яких немає в літературній мові.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Авласевич М. А. Присоединение, парцелляция и текст. *Филологические науки*, 1996. № 4. С. 17–22.
2. Акимова Г. Н. Новое в синтаксисе современного русского языка. Москва : Высшая школа, 1990. 160 с.
3. Алексеенко И. В. Парцелляция как грамматическая структура речи (на материале произведений английского языка) : автореф. дисс. канд. филол. наук : 10.02.04 Москва, 2006, 26 с.
4. Арутюнова Н. Д. Синтаксис. *Лингвистический энциклопедический словарь. Лингвистика*. Москва : Российская энцикл, 1997. 345 с.
5. Ачилова В. П. Парцеляція як один із прийомів експресивного синтаксису. *Учені записки Таврійського національного університету ім. В. І. Вернадського. Серія : «Філологія. Соціальні комунікації»*, 2011. Т. 24 (63). №1. Ч. 2. С. 25 – 31.
6. Балли Ш. Общая лингвистика и вопросы французского языка. Москва : Иностран. лит-ра, 1975. 456 с.
7. Буйницька Т. Функціонування парцельованих структур у художньому тексті. *Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету ім. В. Винниченка. Серія : Філологічні науки (мовознавство)* : зб. наук. праць. Кіровоград : КДПУ ім. В. Винниченка, 2010. Вип. 89 (5). С. 24–26.
8. Вавринюк Т. І. Особливості функціонування парцельованих конструкцій у художньому тексті. URL : <https://journal.kdpu.edu.ua/filstd/article/download/276/273/>
9. Ванников Ю. В. Синтаксические особенности русской речи (явление парцелляции). Москва : Университет дружбы народов им. Патриса Лумумбы, 1969. 132 с.

10. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.
11. Вихованець І. Р. Граматика української мови. Синтаксис : підручник. Київ : Либідь, 1993. 365 с.
12. Вихованець І. Р. Нариси з функціонального синтаксису української мови. Київ : Наукова думка, 1992. 221 с.
13. Вовк А. Експресивний синтаксис : з історії вивчення. URL : <https://ukrsense.dp.ua/index.php/USENSE/article/download/152/165>
14. Волобуєва О. О. Парцельовані складнопідрядні речення з підрядним компонентом причини як одиниця експресивного синтаксису в українській прозі кінця ХХ – початку ХХІ століття. Філологічні студії. 2013. Вип. 9. С. 492–497.
15. Гальперин И. Текст как объект лингвистического исследования. Москва : Наука, 1981. 138 с.
16. Ганич І., Олійник І. *Словник лінгвістичних термінів*. Київ : Вища школа, 1985. 360 с.
17. Гринишин У. Парцеляція як стилістичний засіб експресивності художнього тексту (на прикладі роману «Майдан» Бориса Харчука). *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету ім. Володимира Гнатюка*. Літературознавство: присвяч. 80-річчю з дня народж. письменника Бориса Харчука. Тернопіль : 2011. Вип. 33. С. 306–314.
18. Денисенко З. Парцеляція як явище експресивного синтаксису. *Мовознавчий вісник : збірник наукових праць*. Черкаси, 2008. Вип. 6. С. 67–73.
19. Денисенко З. Парцельовані підрядні речення в українському поетичному мовленні шістдесятників. URL : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Mv/2009_9/26.pdf
20. Дегтярьова І. О. Стилістичний потенціал української постмодерністської прози : дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Київ, 2009. 280 с.

21. Дзюбак Н. Структурно-комунікативні ознаки неповноти речення : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Київ, 1999. 15 с.
22. Дудик П. С. Синтаксис сучасного українського розмовного літературного мовлення (Просте речення : еквіваленти речення). Київ : Наук. думка, 1973. 288 с.
23. Єрмоленко С. Я., Бибики С. П., Тодор О. Г. Українська мова: короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів / ред. С. Я. Єрмоленко. Київ: Либідь, 2001. 224 с.
24. Єрмоленко С. Я. Синтаксис і стилістична семантика: монографія. Київ : Наукова думка, 1982. 210 с.
25. Ефремов А. Ф. *Язык Н. Г. Чернышевского*. Саратов : Сарат. гос. пед. ин-т, 1951. 380 с.
26. Завальнюк І. Я. Синтаксичні одиниці в мові української преси початку ХХІ століття: функціональний і прагмалінгвістичний аспекти : монографія. Вінниця : Нова книга, 2009. 400 с.
27. Загнітко А. Еквіваленти речення : статус, обсяг і функційна типологія. *Лінгвістичні студії*, 2009. Вип. 19. С. 79–91.
28. Загнітко А. П. Сучасна українська літературна мова. Синтаксис простого ускладненого і складного речення. Донецьк : ДонНУ, 1994. 201 с.
29. Загнітко А. П. Теоретична граматика української мови : Синтаксис : монографія. Донецьк : ДонНУ, 2001. 662 с. 26
30. Зверева О. С. Функціонування парцельованих конструкцій у сучасному російському поетичному мовленні : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Київ, 1998. 16 с.
31. Зеленщиков А. В. Пропозиция и модальность. [изд.2-е, доп.]. Москва : Книжный дом «Либроком», 2010. 216 с
32. Иванчикова Е. А. Парцелляция, ее коммуникативно-экспрессивные и синтаксические функции. *Русский язык и советское общество. Морфология и синтаксис современного русского литературного языка*. Москва : Наука, 1968. С. 280–298.

33. Івкова Н. М. Основні способи актуалізації художнього тексту. URL : <https://naukam.triada.in.ua/index.php/konferentsiji/46-shistnadsyata-vseukrajinska-praktichno-piznavalna-internet-konferentsiya/321-osnovni-sposobi-aktualizatsiji-khudozhnogo-tekstu>
34. Івкова Н. Специфіка реалізації структурно-семантичних різновидів парцельованих конструкцій у межах простого речення в текстах публіцистичного характеру. URL : <http://litmisto.org.ua/?p=7886>
35. Кадомцева Л. О. Синтаксис простого речення. Київ : Вища школа, 1995. С. 110–114.
36. Каранська М. У. Синтаксис сучасної української літературної мови : навч. посіб. Київ : Либідь, 1995. 312 с.
37. *Квятковский А. П. Поэтический словарь.* Москва : Изд. центр Рос. гос. гуманитар. ун-та, 2013. 587 с.
38. Коваль. А. Парцеляція складного речення в ідіостилі Люко Дашвар. URL : <http://www.srw.kspu.edu/?p=904>
39. Кондратенко Н. Дискурсивність текстової фрагментації як вияв категорії дискретності. *Вісник Львівського університету. Серія «Філологія».* Львів, 2004. Вип. 34. Ч. I. С. 318–322. URL : <http://kulturamovu.univ.kiev.ua/KM/pdfs/Magazine68-69-13.pdf>
40. *Конопленко Н. А. Текстотвірний потенціал парцельованих конструкцій : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Запоріжжя, 2007.* 18 с.
41. Конопленко Н. Функціональне навантаження парцелятив-заголовків у газетній публіцистиці. *Вісник Львівського ун-ту. Серія : Філологія.* Вип. 34. Ч. II. Львів, 2004. С. 330–336.
42. Конюхова Л. І. Явище парцеляції в мові сучасних засобів масової комунікації : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Львів, 1999. 15 с.
43. Кухарчук І. О. Функціонування парцельованих конструкцій у «Щоденнику» О. Довженка. URL : http://www.philol.vernadskyjournals.in.ua/journals/2019/3_2019/part_1/9.pdf

44. Лингвистический энциклопедический словарь / гл. ред. В. Н. Ярцева. Москва : Советская энциклопедия, 1990. 685 с.
45. Літературознавчий словник–довідник / за ред. Р. Т. Гром’яка, Ю. І. Коваліва, В. І. Теремка. Київ : ВЦ «Академія», 2007. 752 с.
46. Марич С. М. Стилiстичнi функцiї парцельованих речень. URL : <http://kulturamovy.univ.kiev.ua/KM/pdfs/Magazine23-24.pdf>
47. Марченко Т. Явище парцелярiї на рiвнi складного речення. *Сучаснi лiнгвiстичнi парадигми. М-во освiти i науки України, Горлiв. iн-т iнозем. мов.* Горлiвка, 2014. С. 186-190.
48. Мацько Л. І., Мацько О. М. Риторика : Навч. посiб. 2-ге вид. Київ : Вища школа, 2006. 311 с.
49. Мацько Л. І., Сидоренко О. М., Мацько О. М. Стилiстика української мови : пiдручник. Київ : Вища школа, 2003. 462 с.
50. Олексенко В. П. Структурнi параметри та текстотвiрний потенцiал парцельованих конструкцiй у художньому тексті: (на матерiалі романiв «Марiя», «Волинь» У. Самчука). *Вiсник Таврiйської фундацiї (Осередку вивчення української дiаспори)*: Лiтературно-науковий збiрник. Київ – Херсон : Просвiта, 2009. Вип. 5. С. 35–47.
51. Островська Л. С. Структурно-семантичнi особливостi парцельованих структур. *Науковi працi Чорноморського державного унiверситету iменi Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академiя».* Серiя : Фiлологiя. Мовознавство. 2016. Т. 278, Вип. 266. С. 100–103.
52. Реуцький М. В. Типи парцельованих конструкцiй у сучаснiй українській лiтературнiй мовi (на матерiалі творiв Г. Тютюнника). URL : <http://www.tutor.com.ua/article.php?id=64>
53. Селiванова О. О. Сучасна лiнгвiстика: термiнологiчна енциклопедiя. Полтава : Довкiлля, Київ, 2006. 716 с.
54. Сербина Т. Г. Парцелляция как особое синтаксическое явление в языке современных газет : дисс... канд. фил. наук. Львов, 1988. 188 с.

55. Сковородников А. П. О соотношении понятий «парцелляция» и «присоединение» (на материале русского литературного языка). *Вопросы языкознания*. Москва : Наука, 1978, №1. С. 118–129.

56. Сковородников А.П. Экспрессивные синтаксические конструкции современного русского литературного языка: Опыт системного исследования : дисс... докт. филолог. наук. Красноярск, 1982. 362 с.

57. Скоробогатова Е. А. Парцелляция полипредикативного высказывания в современном русском языке : автореф. дис... канд. фил. наук. Харьков, 1990. 23 с.

58. Слинько І., Гуйванюк Н., Кобилянська М. Синтаксис сучасної української мови : проблемні питання : навч. посіб. Київ : Вища школа, 1994. 670 с.

59. Станіслав О. Проблема парцеляції у сучасній лінгвістичній науці. *Наукові записки. Серія «Філологічні науки (мовознавство)»* : у 2 ч. Кіровоград, 2012. Вип. 105 (1). С. 377–381.

60. Старовойт Ю. Л. Абзацна парцеляція речень у системі експресивного синтаксису: автореф. дис...канд. філол. наук: Київський ун-т ім. Т. Г. Шевченка. Київ, 1993. 17 с.

61. Ступакова Л. И. Явление парцелляции в языке современной французской прессы : дисс. канд. фил. наук. Киев, 1974. 185 с.

62. Сучасна українська літературна мова : Синтаксис / за заг. ред. І. К. Білодіда. Київ : Наукова думка, 1969. 645 с.

63. Сучасна українська літературна мова. Стилїстика / за ред. І. К. Білодіда. К. : Наукова думка, 1973. 570с.

64. Тлумачний словник української мови / за ред. В. С. Калашника. 2-ге вид., випр. і допов. Харків : Прапор, 2004. 992 с.

65. Топчій Л. Синтаксичні маркери експресивності в мові Ірини Калинець. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Філологія*. 2015. № 19, том 2. С. 58–60.

66. Топчій Л. Функціонально-стилістичні вияви парцеляції у творі Мирослава Дочинця «Вічник. Сповідь духу». *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації*. Том 30 (69). № 2. Ч. 1. 2019. С. 42–46. URL : <http://hdl.handle.net/123456789/1160>

67. Українська мова : енциклопедія / редкол : Русанівський В., Тараненко О., Зяблик М. та інші. Київ : видавництво «Українська енциклопедія» імені М. П. Бажана, 2004. 824 с.

68. Федонюк В. Є. Парцеляція як засіб організації прозового тексту (на матеріалі чеської мови). *Слов'янський збірник. Вип. III*. Одеса : Одеський держ. ун-т, 1998. С. 111–114.

69. Чабаненко В. А. Стилістика експресивних засобів української мови Запоріжжя : ЗДУ, 2002. 315 с.

70. Чепиль А. Р. История изучения приема парцелляции в трудах отечественных и зарубежных лингвистов : сб. науч. трудов. Одесса : Научный мир, 2011. Вып. 3. Том 23. 95 с.

71. Чернушенко Н. Парцеляція як засіб експресивного синтаксису української художньої літератури другої половини ХХ століття. *Лінгвістичні дослідження*. 2013. Вип. 35. С. 128–135.

72. Шабат-Савка С.Т. Категорія комунікативної інтенції в українській мові: [монографія]. Чернівці: Букрек, 2014. 412 с

73. Шевченко Т. В. Парцеляція в українському поетичному мовленні другої половини ХХ століття : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Дніпропетровськ, 2007. 21 с.

74. Шевченко Т. В. Співвідношення парцеляції з основними текстовими категоріями в українському поетичному мовленні. *Дослідження з лексикології і граматики української мови: Зб. наук. пр.* / За ред. проф. Д. Х. Баранника. Дніпропетровськ : Пороги, 2007. Вип. 5. С. 148-153. 60

75. Шкарупа О. Парцеляція як стилістичний прийом у контексті художніх творів. *Актуальні проблеми філології* : зб. наук. праць. 2010. Вип. 9. С. 204–206.

76. Шульжук К. Ф. Синтаксис української мови : підручник. Київ : Видавничий центр «Академія», 2004. 408 с.
77. Bradford T. Stull. The Elements of Figurative Language. London: Prentice Hall, 2002. 228 p.
78. Beckett S. Oh les beaux jours. Oh les beaux jours suivi de Pas moi. Paris : Minuit, 2006. P. 6–77.
79. Evans V. How Words Mean: Lexical Concepts, Cognitive Models and Meaning Construction. Oxford: Oxford University Press.2009. P.78–93.
80. Zaccarella E, Friederici AD. 2015. Syntax in the brain. In: Toga AW, editor. Brain mapping: an encyclopedic reference. New York: Elsevier p.461– 468.
81. ZwartJ-W. Structure and order: asymmetric merge. In: BoeckxC, editor. The Oxford handbook of linguistic minimalism. Oxford: Oxford University Press.2011. p. 96–118.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вдовиченко Галина. Бора : роман. URL : <https://www.litmir.me/bd/?b=222645>
2. Вдовиченко Галина. Купальниця: роман. Харків : Клуб сімейного дозвілля, 2012. 240 с.
3. Вдовиченко Галина. Пів'яблука : роман. URL : <https://knigogo.com.ua/knigi/piv-yabluka/>
4. Вдовиченко Галина. Тамдевін : роман. Київ : Нора-Друк. 2012. 234 с.